

Andrzej Kopiczko

O eksmisji Wyższego Seminarium Duchownego "Hosianum" w 1962 roku

---

Echa Przeszłości 10, 423-464

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Andrzej Kopiczko

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

O EKSMISJI WYŻSZEGO SEMINARIUM DUCHOWNEGO „HOSIANUM” W 1962 ROKU

Jednym z głównych zadań nowo mianowanego administratora diecezji warmińskiej ks. Teodora Benscha była troska o duchownych, a także uruchomienie Seminarium Duchownego. Ponieważ wszystkie instytucje diecezjalne po zakończeniu II wojny światowej przeniesiono do Olsztyna, również tu poszukiwano budynku na ten cel. Po kilku tygodniach ks. Bensch zorientował się, że najbardziej odpowiednim obiektem byłoby dawne schronisko dla starców położone przy ul. Mariańskiej 3, nieco poza miastem i posiadające ogród. 16 października 1945 r. (6 tygodni po jego przybyciu do Olsztyna) zwrócił się do Pełnomocnika Rządu na Okrąg Mazurski o przekazanie tego gmachu na Seminarium. Stacjonowały tam jeszcze oddziały sowieckie (potem zajmowało go Wojsko Polskie). Odpowiedzi nie otrzymał. Ponowne pismo wystosował 25 stycznia 1946 r. Było to po utworzeniu specjalnej komisji, która miała zająć się rozdziałem budynków między poszczególne urzędy. Administrator apostolski prosił wówczas o pięć budynków: na Seminarium Duchowne, Kurię oraz mieszkania dla ordynariusza, wikariusza generalnego (biskupa pomocniczego) i co najmniej czterech kanoników. Odpowiedź przyszła dokładnie po miesiącu. Wojewoda olsztyński Zygmunt Robel 25 lutego 1946 r. przydzielił diecezji wspomniany dom starców przy ul. Mariańskiej 3. Za wykonanie tego polecenia uczynił odpowiedzialnym prezydenta Olsztyna i wyznaczył datę dopełnienia tej czynności – do 5 marca tego roku. Zapewne ten ostatni ociągał się z decyzją, ponieważ 12 marca ks. Teodor Bensch wysłał pismo do Ministerstwa Rolnictwa z prośbą o przyznanie na cele Seminarium części budynków znajdujących się w Kortowie (nr 23, 25, 26 i 19), a także działki o powierzchni 20 ha (15 ha ornej i 5 ha łąki). Jednak siedem dni później nadeszła odpowiedź od prezydenta Olsztyna, który przekazał diecezji warmińskiej gmach przy ul. Mariańskiej. Ale pojawił się problem

związany z wykwaterowaniem wojska. Jeszcze 3 maja zgodę na dalsze zamieszkanie w tym budynku otrzymał mjr Jan Krechowicz; pozostał także Rejonowy Sąd Wojskowy¹.

Mimo tych trudności, już w wakacje 1946 r. uruchomiono tam na drugim piętrze Niższe Seminarium Duchowne, erygowane 16 sierpnia. Na parterze urządzono pomieszczenia dla Kurii Biskupiej, która korzystała z tego budynku do listopada 1950 r. Przeprowadzono też gruntowne remonty, których wartość w lipcu 1949 r. oszacowano na 586 834 zł. Jednak Prezydium MRN w Olsztynie na posiedzeniu w dniach 2 i 3 sierpnia 1950 r. podjęło postanowienie o wypowiedzeniu dzierżawy nieruchomości, na której znajdował się gmach Seminarium z datą wykonania na 19 marca 1951 r.² Ks. Teodor Bensch uruchomił wszystkie możliwe instytucje, aby zmienić tę decyzję. 5 listopada 1950 r. skierował też pismo do Prezydium MRN, w którym wyraził swoje ubolewanie z tego powodu. Zaznaczył: „Wypowiedzenie dzierżawy dotyczy gmachu, w którym przed czterema laty zaczęto z wielkim trudem organizować Seminarium Duchowne Diecezji Warmińskiej; początkowo Niższe – od dwóch już lat Wyższe”. Dodał też, że diecezja opłacała terminowo czynsz wynikający z dzierżawy, a ponadto władze świeckie korzystają w Olsztynie z trzech gmachów, które są własnością kościelną: Szpitala Mariackiego, Domu „Kopernik” i domu przy ul. Pieniężnego, wykorzystywanego przez Wojewódzki Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Prosił również o ponowne rozpatrzenie tej sprawy i cofnięcie decyzji o wymówieniu dzierżawy³.

Tym razem do eksmisji jeszcze nie doszło. Zapewne zadecydowało o tym stanowisko Urzędu ds. Wyznań w Warszawie i przeprowadzone tam rozmowy przez sekretarza Episkopatu Polski bpa Zygmunta Choromańskiego. 11 grudnia 1950 r. zastępca przewodniczącego Prezydium MRN Aleksander Adomas przesłał do Kurii Biskupiej pismo, w którym przedstawił rzekome powody decyzji o wymówieniu dzierżawy (m.in. że Frombork byłym lepszym miejscem na siedzibę Kurii), a także poinformował o uchyleniu uchwały z początku sierpnia tego roku. W wyniku dalszych rozmów 20 listopada 1951 r. doszło do zawarcia umowy, na mocy której diecezja przekazała władzom wojewódzkim w dzierżawę na 10 lat Górę Świętego Andrzeja w Ornieczie wraz ze znajdującymi się tam budynkami, a w zamian otrzymała też w dzierżawę na 10 lat budynek z ogrodem przy ul. Mariańskiej 3. W punkcie 4 zapisano, że obiekty te „przekazuje się w zarząd i użytkowanie bez obowiązku płacenia czynszu dzierżawnego”. Natomiast w punkcie 7 dodano, że po upływie okresu użytkowania termin zostanie automatycznie przedłużony na dalsze 10 lat, o ile nie nastąpi uprzednio jednoroczne wypowiedzenie jednej ze stron. Pro-

---

¹ A. Szorc, A. Kopiczko, *Wyższe Seminarium Duchowne „Hosianum”*. *Zarys dziejów*, Olsztyn 1995, s. 107–108; Archiwum Akt Nowych Archidiecezji Warmińskiej (dalej: AAWO-N), *Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”*.

² J. Wojtkowski, *Kalendarium budynków Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Braniewie i Olsztynie 1565–1961*, „*Studia Warmińskie*” 1991, t. 28, s. 151.

³ AAWO-N, *Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”*.

tokół zdawczo-odbiorczy podpisali przedstawiciele Kurii Biskupiej (ks. Franciszek Bryx oraz ks. Aleksander Iwanicki) i Prezydium MRN w Olsztynie (Franciszek Kurzynoga i Stanisław Żmijewski), a także kierownik Samodzielnego Referatu do Spraw Wyznań (Józef Czerniakowski)⁴.

Ta ostatnia umowa miała gwarantować Seminarium Duchownemu względną stabilność. Ponieważ pomieszczeń przy ul. Mariańskiej 3 było za mało na normalne funkcjonowanie tej instytucji, 4 grudnia 1951 r. diecezja podjęła starania o rozbudowę gmachu. Na to jednak władze państwowe nie wyrażały zgody. W połowie lat pięćdziesiątych Kościół warmiński myślał nawet o budowie nowego obiektu, na co w 1957 r. otrzymał zgodę Wojewódzkiego Zarządu Architektoniczno-Budowlanego. 1 sierpnia tego roku diecezja poleciła Stowarzyszeniu Architektów Polskich rozpisanie konkursu na projekt⁵. W roku następnym (7 II) Prezydium WRN włączyło tę inwestycję do planu budownictwa sakralnego na rok 1958. 12 marca 1958 r. zakupiono 3 ha, 40 a, 85 m kw. ziemi od Walerii Zajdel przy ul. Polnej⁶. I na tym zakończyły się prace, ponieważ Prezydium MRN w Olsztynie uniemożliwiło prowadzenie dalszych przygotowań do budowy. A to oznaczało dalsze kłopoty.

Już w połowie 1959 r. dotarła do Kurii Biskupiej wiadomość o nałożeniu czynszu na Seminarium Duchowne. Było to naruszenie umowy z 20 listopada 1951 r., tym bardziej że nie wspomniano o Górze Świętego Andrzeja w Ornie. Ponadto wyznaczony czynsz przekraczał możliwości finansowe diecezji i miał ewidentnie charakter represyjny. 20 października 1959 r. wikariusz generalny diecezji ks. Wojciech Zink wydał więc oświadczenie, w którym przypomniał wcześniejsze dokumenty, podpisane przez stronę kościelną i państwową: „Z obszernego wyjaśnienia sprawy gmachu Seminarium Duchownego Diecezji Warmińskiej wynika ponad wszelką wątpliwość, że było intencją Rządu PRL przydzielić na stałe Diecezji Warmińskiej odpowiedniego na ten cel obiektu oraz wyznaczyć czynsz dzierżawny w granicach możliwości finansowych diecezji”. Przypomniał również, że Prezydium MRN w Olsztynie od wielu lat korzysta z obiektów należących do diecezji, m.in. szpitala przy ul. Mariańskiej w Olsztynie oraz gmachu przy ul. Pieniężnego, w którym mieści się restauracja „Pod Żaglami”, a ponadto władze państwowe przejęły gmach szpitala dla chorych psychicznie we Fromborku i majątek Smołowo, nie przekazując w zamian żadnego ekwiwalentu.

Ponieważ suma czynszu wówczas naliczona – 387 452 zł nie mieściła się w normach ustawowych, diecezja zaczęła odwoływać się od tego postanowienia. Pisma kierowano zarówno do władz lokalnych, jak i centralnych, w tym

---

⁴ Ibidem; J. Wojtkowski, *Kalendarium budynków Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Braniewie i Olsztynie 1565–1961*, s. 151.

⁵ AAWO-N, Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”; K. Torla, *Historia budowy nowego obiektu Seminarium Duchownego w Olsztynie*, „Studia Warmińskie” 1991, t. 28, s. 166–167.

⁶ AAWO-N, Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”; A. Kopiczko, *Kościół warmiński a polityka wyznaniowa po II wojnie światowej*, Olsztyn 1996, s. 73.

do Sekretariatu Episkopatu Polski, ale bezskutecznie. Nie pomógł także wyrok Wydziału II Cywilnego Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z 27 lipca 1960 r., który orzekł niesłuszność żądania czynszu za użytkowanie budynku przy ul. Mariańskiej 3.

W kwietniu 1959 r. Prezydium MRN w Olsztynie podjęło również próbę podważenia własności kościelnej plebanii przy kościele Najświętszego Serca Jezusowego, która została spalona pod koniec II wojny światowej i następnie odbudowana przez diecezję. Zażądano m.in. przedłożenia dokumentów, na podstawie których przystąpiono do jej odbudowy oraz rachunków za wykonaną pracę. Diecezja takimi dowodami dysponowała i przedstawiła je w zredagowanym piśmie z 6 listopada 1959 r. (ostatecznie nie został wysłany), a faktycznie odpisy wszystkich dokumentów dostarczyła na początku 1960 r.

Były także i inne szykany wobec Seminarium Duchownego. 21 stycznia 1959 r. Kolegium przy Prezydium WRN ukarało kilka osób grzywną za zbiorke artykułów żywnościowych, m.in. ks. Leona Kamińskiego z Klewek i ks. Władysława Kotowskiego z Klebarka Wielkiego⁷.

Kolejny cios został wymierzony 5 lipca 1960 r. Wówczas Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Olsztynie przesłał do Kurii Biskupiej wypowiedzenie dzierżawy nieruchomości przy ul. Mariańskiej 3 z dniem 20 listopada 1961 r. Powoływał się przy tym na protokół zdawczo-odbiorczy z 20 listopada 1951 r., ale nic nie wspominał o przejętych budynkach i ziemi w Ornecie. Dokument podpisał dyrektor Stanisław Żmijewski. Kilkanaście dni później kierownik Kuratorium Okręgu Szkolnego w Olsztynie Franciszek Sikora zażądał od kierownictwa Seminarium Duchownego przesłania regulaminu wewnętrznego, wykazu używanych podręczników i skryptów oraz liczby woluminów w bibliotece⁸.

I znów strona kościelna podjęła różne pertraktacje licząc, że władze lokalne odstąpią od decyzji o zabraniu budynku przy ul. Mariańskiej 3. Przygotowano m.in. historię wszystkich budynków seminaryjnych od 1565 r., w której przypomniano, że w 1960 r. doszło do rozbiórki na cegłę tzw. nowego Seminarium w Braniewie i „Kamiennego Domu”, który również był własnością seminaryjną. 2 lipca 1952 r. zlikwidowano Małe Seminarium we Fromborku, a budynek przekazano na Państwowy Szpital Psychiatryczny. W 1955 r. władze lokalne w Olsztynie zabrały część budynku przy Jagiellońskiej 57 i przekazały Filharmonii Olsztyńskiej, a także internatowi Szkoły Muzycznej⁹.

⁷ AAWO-N, Wykaz represji wobec Seminarium Duchownego (do 1964 r.).

⁸ AAWO-N, Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”; J. Wojtkowski, *Kalendarium budynków Warmińskiego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Braniewie i Olsztynie 1565–1961*, s. 152.

⁹ Budynek został wzniesiony przez Kościół w 1918 r. Po II wojnie światowej mieszkały tam Siostry Misjonarki Świętej Rodziny oraz – po utworzeniu Seminarium Duchownego – początkowo także alumni starszych kursów, a od roku akademickiego 1952/53 – kurs I. 5 września 1951 r. ordynariusz diecezji warmińskiej wyraził zgodę na otwarcie tam kaplicy półpublicznej z prawem przechowywania Najświętszego Sakramentu. Jednak 10 października 1955 r. Prezydium WRN w sposób brutalny zajęło parter i dwa piętra w domu.

Mimo to 29 maja 1961 r. Prezydium MRN wysłało kolejne pismo, w którym podtrzymało wypowiedzenie dzierżawy nieruchomości, użytkowanej przez Seminarium Duchowne (podpisał przewodniczący Julian Molenda). 7 czerwca odbyło się spotkanie rektora bpa Józefa Drzazgi oraz księży Jana Obłąka i Mieczysława Karpińskiego z przewodniczącym Prezydium MRN. Strona kościelna pytała o intencje, jakie kryły się w piśmie z 29 maja. W odpowiedzi przewodniczący zaznaczył, że „Resort Zdrowia złożył zapotrzebowanie na ten gmach i Rada Narodowa postanowiła rewindykować go dla potrzeb resortu i umowy w ogóle nie zawierać”. Biskup Drzazga podjął wówczas próbę uzasadnienia konieczności utrzymania Seminarium. Wskazywał na racje społeczne, duszpasterskie, historyczne i polityczne (m.in. na to, że osiedlająca się ludność domaga się polskich duszpasterzy). I na tym rozmowy zostały zakończone, a obydwie strony pozostały przy swoich racjach. Pięć dni później Kuria Biskupia wysłała kolejne pismo do Prezydium MRN w Olsztynie w sprawie przedłużenia użytkowania tej nieruchomości. Oprócz znanych już argumentów, wskazano też na zajęte przez państwo obiekty zabytkowe, m.in. zamki biskupów w Lidzbarku Warmińskim i Reszlu, zamki kapitulne w Olsztynie i Pieniężnie oraz Liceum Hosianum w Braniewie. Napisano również, że Prezydium MRN uniemożliwiło budowę nowego gmachu seminarijnego, torpedując zakup działki i wstrzymując niezbędne decyzje administracyjne. W pkt 6 dodano: „Warmińskiemu Seminarium Duchownemu nie pozostaje nic innego, jak zgodnie z powyższym nadal użytkować przydzieloną sobie przed 15 laty nieruchomość w Olsztynie przy ul. Mariańskiej 3. Jest to jedyne wyjście wobec pozbawienia zarządu i użytkowania własnych nieruchomości, wobec uniemożliwienia budowy własnego gmachu. 160 alumnów, 19 profesorów, 27 siostr zakonnych muszą gdzieś mieszkać, gdzieś pracować i żyć”.

Odpowiedź na to pismo została wysłana dopiero 10 sierpnia 1961 r. Napisano w niej: „Na podstawie art. 33 § 1 KPA Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olsztynie powiadamia, że nie jest w stanie załatwić w ustalonym w art. 32 KPA terminie wniosku Kurii w sprawie dalszego użytkowania nieruchomości, położonej w Olsztynie przy ul. Mariańskiej 3”. Przesunięto też termin kolejnej decyzji do 15 września tego roku (dokument podpisał zastępca przewodniczącego Prezydium Władysław Kapuścik).

W tym czasie powróciła też sprawa budowy nowego gmachu. Otóż 11 sierpnia 1961 r. wikariusz generalny Kurii Biskupiej ks. Wojciech Zink wysłał do Wydziału Architektury i Nadzoru Budowlanego przy Prezydium WRN w Olsztynie pismo w sprawie przedłużenia lokalizacji dla Seminarium Duchownego. Nawiązał w nim do zaświadczenia lokalizacyjnego wydanego 17 lipca 1957 r. oraz do zmian poczynionych w dokumencie z 17 listopada 1958 r. W uzasadnieniu podał: „Warmińska Kuria Biskupia jako inwestor nowego gmachu Warmińskiego Seminarium Duchownego poczyniła w latach 1956–1958 poważne nakłady materialne, ściśle związane z określonym lokalizacją terenem (m.in. konkurs ogólnopolski SARP). Chwilowe trudności z rozpoczęciem budowy winny – jak spodziewamy się – z czasem ustać”.

Oczywiście, te trudności nie wynikały z opieszałości czy braku możliwości kontynuowania prac przez diecezję, ale były związane z przyczynami natury politycznej.

Pewne kuriozum prawne stanowi kolejna decyzja Prezydium MRN w Olsztynie z 4 września 1961 r. Otóż w wysłanym do Kurii Biskupiej liście przypomniano o wypowiedzeniu umowy, ale w dalszej części napisano: „Rozpatrując pismo Kurii Biskupiej nr 1714/61 z dnia 12 VI 1961 r. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej postanowiło wydzierżawić obiekt zastępczy na prowadzenie Seminarium Duchownego w Olsztynie, składający się z budynku nr 57 przy ul. Jagiellońskiej i z budynku przy ul. Kopernika użytkowanego przez Seminarium”¹⁰. Oznaczało to, że te dwa obiekty, stanowiące własność diecezji i nadal przez nią użytkowane, teraz zostały jednostronnie uznane za własność miasta i „wspaniałomyślnie” zaoferowane znowu w ramach rekompensaty za też odebraną Kościołowi nieruchomości przy Mariańskiej 3 (prawnie protokół przekazania z 20 XI 1951 r. nadal powinien obowiązywać, bo władze państwowe nie zwracały obiektów w Ornecie, oddanych przez diecezję za gmach w Olsztynie).

Dwa dni później kierownik Wydziału Finansowego przy Prezydium MRN w Olsztynie Tadeusz Waizer wydał zarządzenie: „Na podstawie art. 34 dekretu z dnia 28 I 1947 r. o egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych zarządzam przeprowadzenie rewizji domowej i osobistej w Seminarium Duchownym w Olsztynie przy ul. Mariańskiej nr 3. Rewizję przeprowadzi poborca skarbowy pracownik Skarbowego Urzędu Komorniczego przy Wydziale Finansowym PMRN w Olsztynie”. Po otrzymaniu tego pisma 11 września zastępca rektora Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” ks. Tadeusz Pawluk odpisał, że 4 września zostało skierowane pismo do Ministra Finansów o umorzenie tego podatku, prosi więc o zawieszenie postępowania egzekucyjnego do czasu załatwienia wniosku przez ministerstwo. Dodatkowo 15 września główny architekt województwa olsztyńskiego odmówił zgody na przedłużenie lokalizacji dla Seminarium Duchownego (odpowiedź na pismo z Kurii z 11 VIII). Następnego dnia z Kurii Biskupiej wysłano do Prezydium MRN odwołanie od decyzji z 4 września o nieprzedłużeniu umowy dzierżawy budynku przy ul. Mariańskiej 3. Uzasadnienie obejmowało siedem obszernie zredagowanych punktów, ale – pod względem treściowym – nie zawierało już nowych elementów.

---

¹⁰ Przed wojną była tu plebania parafii Najświętszego Serca Jezusowego w Olsztynie. Na początku 1945 r. została zniszczona w 60%. Prace remontowe trwały trzy lata. Zakończono je w 1955 r. Mieszkali tu zasadniczo klerycy najpierw kursu I, potem także II, ale w roku akademickim 1957/58 umieszczono tutaj alumnów kursów II i III. Zezwolenie na otwarcie w tym obiekcie kaplicy półpublicznej, z prawem przechowywania Najświętszego Sakramentu, wydano 1 września 1955 r. Bp T. Wilczyński 21 grudnia 1957 r. wyraził dodatkowo zgodę na utworzenie drugiej kaplicy półpublicznej dla Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny. Było ich wówczas sześć. Do tego budynku przeniesiono Seminarium z domu przy ul. Jagiellońskiej 57, który zajęła Filharmonia Olsztyńska, z wyjątkiem poddasza, na którym utrzymały się do dnia dzisiejszego Siostry Misjonarki.

Zanim przejdziemy do relacjonowania kolejnych zdarzeń w dziejach gmachu seminaryjnego przy ul. Mariańskiej 3, skorzystajmy z innych informacji obrazujących faktyczne intencje władz państwowych. Otóż 10 maja 1961 r. został przygotowany „Plan represjonowania Kurii Biskupiej”. Zaplanowano w nim m.in. przejęcie budynku Instytutu Katolickiego w Gietrzwałdzie, pałacu we Fromborku, części plebanii w parafii Najświętszego Serca Jezusowego w Olsztynie (sala, gdzie odbywały się spotkania księży), świetlicy i kuchni przy parafii św. Jakuba oraz biblioteki oraz oratorium parafii w Reszlu, a w przyszłości „przejęcie budynków użytkowanych przez Seminarium oraz ogrodu i gruntu wydzierżawionego przez Prezydium MRN, przejęcie z biblioteki Seminarium wszystkich pozycji o znaczeniu muzealnym, zamknięcie katedry we Fromborku i uznanie jej łącznie z całym wzgórzem za Muzeum Narodowe”¹¹.

Dokument opracował kierownik Wydziału ds. Wyznań i przedstawił 17 maja Komisji ds. Kleru przy KW PZPR. Plan zyskał aprobatę I sekretarza KW PZPR Stanisława Tomaszewskiego. Władze państwowe podjęły też decyzję o niezwłocznym zrealizowaniu pkt 6 tego planu, mówiącego o ściąganiu w drodze egzekucji należności podatkowych i czynszowych. „Dlatego też przewodniczący rad [powiatowych] wytypują odpowiednich poborców, którzy zaopatrzeni w środki lokomocji i transport dokonają w odpowiednim czasie egzekucji”. Postanowiono również, że Prezydium MRN podejmie uchwałę o nieprzedłużaniu umowy na dzierżawę budynku przez Seminarium przy ul. Mariańskiej na dalszy okres. O decyzji tej powiadomiono diecezję zaznaczając, że o ile Kuria nie posiada odpowiedniego budynku, to Rada Narodowa gotowa jest wydzierżawić budynek przy stacji, w którym obecnie znajduje się internat dla uczennic szkoły pielęgniarstwa. Dalej zanotowano, że po otrzymaniu tej decyzji przybył na rozmowę rektor Seminarium bp Józef Drzazga w towarzystwie wikariusza generalnego ks. Mieczysława Karpińskiego i kanclerza Kurii ks. Czesława Kulikowskiego, ale nic nie osiągnął. W ostatnim akapicie napisano: „Wobec takiej sytuacji omówiłem z płk. [Kuźmą] Romaniukiem konieczność zaplanowania odpowiednich przedsięwzięć operacyjnych mających na celu dopływ informacji i zapobieganie ewentualnym zajściom, jakie mogą wyniknąć na tym tle” (podpisał starszy oficer Wydziału V Departamentu III MSW – kpt. T. Pilawski, co oznacza, że tymi działaniami dzielono się z odpowiednimi władzami w Warszawie). Na dole już odręcznie dopisano: „Odpis notatki przesłałem w dniu 10 VII br. do Olsztyna wraz z informacją dotyczącą pracy na odcinku WSD”¹². W całą operację zostali więc włączeni także funkcjonariusze bezpieczeństwa i zastosowano metody operacyjne. Bez przerwy też o wszystkim informowano Urząd ds. Wyznań w Warszawie i odpowiednie komórki Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

---

¹¹ IPN BU 01283/648 (oczywiście tych represji zaplanowano znacznie więcej).

¹² Ibidem.

W Olsztynie w tym czasie przygotowywano się do egzekucji ruchomości seminaryjnych. Pierwsza¹³ miała miejsce już 22 września 1961 r. O godz. 8.30 stawili się w budynku przy ul. Mariańskiej poborca Siegfried Steffen oraz pracownicy Prezydium MRN Wolfgang Walendszus i Józef Grudziński. Najpierw oznajmili, że mają zalecenie przejęcia nieruchomości zajętych już 6 września. W oficjalnym protokole napisano: „Bezpośrednio potem w obecności ks. prokuratora Seminarium Stefana Brzykcego i licznie zgromadzonych kleryków przystąpili do ładowania trzody chlewnej na 2 samochody ciężarowe Przedsiębiorstwa Obrotu Zwierzętami Rzeźnymi. Prace załadunkowe wykonywali studenci Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie. Kilku spośród studentów nie przystąpiło do pracy, gdy zorientowali się, do jakiej pracy zostali zaangażowani¹⁴. Podczas załadowywania trzody asystowali funkcjonariusze Milicji Obywatelskiej w liczbie od 2 do 5”.

Egzekucja trwała od godz. 8.30 do 16.00. Zabrano wówczas 49 świń, które przewieziono do bazy Rejonowego Przedsiębiorstwa Obrotu Zwierzętami Rzeźnymi w Olsztynie, gdzie je sprzedano. Okazało się wówczas, że w dokumencie egzekucji było podanych 46, a nie – jak zabrano – 49 świń.

Na tym jednak zabór mienia nie zakończył się. 27 września 1961 r. znów o godz. 8.30 w budynku przy ul. Mariańskiej 3 pojawili się funkcjonariusze Wydziału Finansowego Prezydium MRN, w tym wspomniani wyżej Siegfried Steffen i Józef Grudziński oraz Stefan Łepkowski. Ponieważ nie posiadali oryginału zarządzenia, wicerektor ks. Julian Wojtkowski najpierw zażądał odstąpienia od egzekucji, a ponieważ nie zgodzili się na to, zadzwonił do miejskiego prokuratora. Jednak ten nakazał podporządkować się i umożliwić egzekucję. Wówczas załadowano na jeden samochód pianino i zegar ścienny¹⁵, natomiast na ciężarówkę „Star” – 9 m³ desek (wywożono trzy razy).

Nieco inaczej wyglądała sprawa ze sprowadzonymi dwoma wozami, na które planowano zająć piłę tarczową i agregat elektryczny z kablem i pasem napędowym. Wozacy odmówili jednak wykonania zadania i opuścili teren Seminarium. Wówczas poborca sprowadził ciągnik ogrodowy, na który załadowano piłę z agregatorem i przyczepiono jeszcze dodatkowo wóz jednokonny na gumowych kołach. Po powrocie zabrał bryczkę jednokonną na czterech ogumionych kołach¹⁶.

Po tych zajściach 28 września rektor Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” bp Józef Drzazga złożył skargę i zażalenie do Prezydium WRN w Olsztynie. Oprócz wyszczególnienia zabranych materiałów i przedmiotów, zwrócił uwagę na niesprawiedliwe naliczenie podatku za 1959 r. w wysokości 387 452 zł, którego Seminarium – nawet przy najlepszych chęciach – nie było w stanie zapłacić. Przy wycenie zabranych trzody i drewna przyjęto też

¹³ Właściwie była to już kolejna. Dokonywano ich m.in. 24 i 25 marca 1960 r., a później także w lutym 1961 r. w Kurii Biskupiej.

¹⁴ Wcześniej okłamano ich mówiąc, że będą pracować przy przeładunku na stacji kolejowej.

¹⁵ Zegar zwrócono 4 grudnia 1961 r.

¹⁶ Bryczką przywożono pieczywo. Odtąd klerycy musieli przynosić je w koszach.

bardzo zaniżone ceny (m.in. 4 X 1961 r. komornik zamieścił ogłoszenie o licytacji części zabranych ruchomości w „Głosie Olsztyńskim”). Takie same pisma skierowano do Ministerstwa Finansów, przewodniczących prezydiów WRN i MRN oraz Wydziału Finansowego Prezydium MRN w Olsztynie, do Sekretariatu Episkopatu Polski w Warszawie i Kurii Biskupiej w Olsztynie. Dodatkowo 5 października wysłano informację o tym do Prokuratury Wojewódzkiej w Olsztynie, w której napisano m.in.: „Rektorat Warmińskiego Seminarium Duchownego Hosianum w Olsztynie stoi na stanowisku, że urzędnicy dokonujący egzekucji dopuścili się nadużycia władzy po myśli art. 286 Kodeksu Prawa Karnego”. Sprawę zajęcia ruchomości i gmachu przy ul. Mariańskiej omawiano także podczas konferencji rejonowych księży pod koniec września 1961 r.

Protesty oraz nagłaśnianie tych wydarzeń nie spowodowało jednak żadnej reakcji, co było zresztą do przewidzenia. 29 września kierownik Wydziału Administracyjnego KW PZPR Roman Strzeżewski przesłał do KC PZPR informację, że „22 i 27 IX 1961 r. dokonano zwózki zajętych w dniu 6 września w Seminarium Diecezjalnym w Olsztynie ruchomości oraz trzody chlewnej na poczet należności finansowych. Ze względu na stosunkowo dużą ilość zajętych przedmiotów czynności egzekucyjne zaplanowano na 2 wyżej podane terminy. W dniu 22 IX 1961 r. dokonywano zwózki trzody chlewnej w ilości 49 sztuk na sumę przekraczającą 70 tysięcy złotych. W trakcie wykonywania czynności egzekucyjnych komornik skarbowy Wydziału Finansowego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej natrafił na poważne przeszkody. Działalność utrudniająca czynności egzekucyjne przejawiała się w zataraśowaniu przez około 120 alumnów dojść do pomieszczeń, w których znajdowała się trzoda chlewna, w używaniu przez nich obelżywych zwrotów pod adresem komornika i asystujących mu osób, oraz demonstracyjnym fotografowaniu pracowników w trakcie wykonywania przez nich obowiązków służbowych. Dopiero wkroczenie na teren obiektów organów MO spowodowało umożliwienie wykonania obowiązków komornikowi. W dniu 27 września br. zwożone było pozostałe mienie zajęte w dniu 6 IX 1961 r. W dniu tym zachowanie się alumnów było podobne, z tym że przy wyjeździe ostatniego pojazdu z zajętymi przedmiotami alumni w ilości około 100 demonstracyjnie »odprowadzili« go poza teren Seminarium – około 300 metrów gwizdząc i wrzucając różny złom i śmieci na pojazd. W sprawie utrudniania czynności służbowych komornikowi oraz znieważania go prowadzone jest postępowanie karne, biorąc jednak pod uwagę fakt, że zajście miało charakter masowy – głosy obelżywe wypowiedane były przez osoby znajdujące się w grupie – istnieje małe prawdopodobieństwo ustalenia i pociągnięcia winnych do odpowiedzialności karnej. W związku z powyższym postulujemy wcielenie w okresie jesiennym około 40–50 alumnów do wojska z I, II i III kursu. Ogółem w tutejszym Seminarium jest aktualnie 159 alumnów. Wykaz alumnów wnioskowanych do wcielenia do wojska w załączeniu. Projekt powyższy uzyskał aprobatę Kierownictwa Komitetu Wojewódzkiego. Proszę uprzejmie

o ustosunkowanie się do powyższych zamierzeń i powiadomienie nas o podjętej decyzji. Dodatkowo informuję, że w zajściach, o których mowa na wstępie, nie uczestniczyły osoby świeckie za wyjątkiem kilku osób z personelu pomocniczego zatrudnionego w gospodarstwie Seminarium (Seminarium położone jest na uboczu) i sprawa ta nie nabrała rozgłosu”¹⁷. Ta informacja wyjaśnia właściwe intencje władz administracyjnych¹⁸.

Z Prokuratury Wojewódzkiej odpowiedź została wysłana dopiero 30 grudnia 1961 r. (czyli po trzech miesiącach, a podpisał się pod nią wiceprokurator Cz. Siwicki). Poinformowano w niej jedynie, że sprawę przekazano prokuratorowi powiatowemu w Olsztynie. Oczywiście, żadnych dalszych odpowiedzi na protest w sprawie egzekucji ruchomości nie było¹⁹.

Klerycy, którzy protestowali przeciwko zaborowi mienia, już 28 września 1961 r. o godz. 16.00 otrzymali wezwania na przesłuchanie. Najpierw objęło ono trzech diakonów: Mieczysława Bębenka i Piotra Bibika oraz Romana Pauczka (ten ostatni nie ukończył Seminarium). Funkcjonariusze milicji wypytывali ich przez 2,5 godziny. Następnego dnia zostali wezwani na Komendę Milicji alumni: Marian Buciński, Henryk Cimochoński, Stanisław Guła, Edward Kłos, Henryk Madej i Władysław Rolka (wszyscy ukończyli Seminarium). 30 września byli przesłuchiwanymi: Czesław Brykała, Józef Kowalczyk, Stanisław Kowalski, Kazimierz Lenart, Emil Rzeszutek, Kazimierz Torla i Józef Wysocki (studiów nie ukończył tylko Brykała). Natomiast 25 października tego roku wezwano jeszcze Edwarda Michonia i Wiesława Więcka²⁰.

Intencją władz diecezjalnych była jednak obrona budynku przy ul. Marianańskiej 3. Mimo więc dokonanych egzekucji, Kuria Biskupia 16 października 1961 r. wysłała pismo do Rady Ministrów z wnioskiem o przekazanie na własność tej nieruchomości. Został on też mocno uzasadniony racjami historycznymi i społecznymi.

30 października przewodniczący Prezydium WRN Marian Gotowiec odpowiedział na pismo Kurii z 16 września, a więc też dotyczące dalszej dzierżawy. Podtrzymał negatywne stanowisko i poinformował, że budynek już przeznaczono na szkołę dla pielęgniarek. Dwa tygodnie później, 14 listopada, bp Tomasz Wilczyński zamierzał jeszcze raz wysłać pismo do Rady Ministrów, ale – mimo że zostało zredagowane – nie uczynił tego.

6 listopada odbyła się rozmowa bpa Tomasza Wilczyńskiego (w asyście bpa J. Drzazgi i ks. M. Karpińskiego) z przewodniczącym Prezydium WRN Marianem Gotowcem, jego zastępcą (nie podano nazwiska) oraz naczelnikiem Wydziału ds. Wyznań Leopoldem Topczewskim. Oprócz protokołu spo-

¹⁷ AP Olsztyn 1141/3256.

¹⁸ Należy jeszcze dodać, że klerycy, broniący własności seminaryjnej, byli potem wzywani i przetrzymywani przez organy ścigania. Jednemu z nich przez wiele następnych lat – w formie represji – odmawiano przyznania paszportu na wyjazd do Rzymu na studia.

¹⁹ AAWO-N, Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”.

²⁰ Informacje o przesłuchaniach znajdują się w „Kronice seminaryjnej”. Por. A. Kopiczko, *Kościół warmiński a polityka wyznaniowa po II wojnie światowej...*, s. 73.

rządzonego przez stronę kościelną, zachowało się także sprawozdanie podpisane inicjałami S.M. Wiele fragmentów w obu relacjach jest bardzo podobnych. Jednak przedstawiciel strony państwowej odnotował jeszcze wypowiedź bpa Wilczyńskiego: „Jako Kuria Biskupia i Seminarium Duchowne nic nie posiadamy (ni gospodarstwa, ni ziemi) i z tego jeszcze nas się usuwa siłą. Trudno, przed siłą muszę ustąpić, gdyż ja siłą nie dysponuję. Stawiam te sprawy dlatego, że jestem katolikiem od urodzenia, jestem biskupem katolickim i to mnie zmusza, aby troszczyć się o sprawy Kościoła i diecezji”. Dodano w nim także głos kierownika Wydziału ds. Wyznań: „Stanowisko władz państwowych w stosunku do Kurii i Seminarium wypływa ze stanowiska i działalności Kurii» i zarzucił, że popiera ona wystąpienia Duchowieństwa przeciwko władzy ludowej oraz szykanuje księży lojalnie ustosunkowanych do niej. Następnie wskazał też na niedopuszczenie do wizytacji Seminarium przez przedstawicieli Kuratorium. Biskup jednak zdecydowanie odpowiedział, że »nie może być dwóch biskupów, jeden w Kurii, a drugi w Prezydium WRN«. Z przekazem też powiedział: »w sprawie wysłania do probostw protokołu z zajęcia w Seminarium Duchownym nie widzi nic złego, ponieważ o ile wymienione w tym dokumencie osoby uważają, że działały praworzadnie, to winny być zadowolone, że ich wymieniono«. Całość zakończono akapitem: „Fakt przeniesienia Seminarium Duchownego do nowego budynku Wydział III Służby Bezpieczeństwa zamierza wykorzystać do zorganizowania »PP« [pod-słuchu pokojowego]”²¹.

Dla strony kościelnej ta rozmowa nic nie wniosła, poza tym, że postanowiono powołać komisję do sprawdzenia możliwości przeniesienia Seminarium do obiektów przy ul. Jagiellońskiej 57 i ul. Kopernika 46a. I rzeczywiście 16 listopada taka komisja w składzie: bp Józef Drzazga i księża Mieczysław Karpiński oraz Jan Obłąk, a ze strony państwowej: Michał Płocica (Kuratorium), Jan Kacprzyk (Służba Zdrowia), Stanisław Przyłucki (Wydział ds. Wyznań) i przedstawiciel Wydziału Miejskiej Gospodarki Komunalnej (nie podano nazwiska) dokonała wizji lokalnej wszystkich gmachów. W protokole zaznaczono, że przedstawiciele strony kościelnej „stwierdzają fizyczną niemożliwość przeniesienia i umieszczenia Seminarium z ul. Mariańskiej 3 w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 i Kopernika 46a (na alumna przypadłoby 1 m²)”. Delegaci władz państwowych natomiast mieli jeszcze raz przeanalizować plany wszystkich trzech budynków.

Nieco wcześniej, 30 października, przedstawiciele Kuratorium Olsztyńskiego Okręgu Szkolnego wraz z przedstawicielami Wydziału ds. Wyznań postanowili jeszcze raz przeprowadzić wizytację Seminarium, ale do niej nie doszło, ponieważ władze uczelni nie wyraziły na to zgody. Protest przeciwko temu skierował do Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” zastępca kuratora.

---

²¹ Tekst tej informacji służbowej w IPN BU 01283/647.

Rok 1962 przyniósł najpierw rozmowę przeprowadzoną 9 stycznia przez przedstawicieli diecezji (bp J. Drzazga, ks. W. Zink i ks. J. Obłąk) i władz miejskich (przewodniczący MRN Julian Molenda, sekretarz MRN Julian Ziółkowski i przedstawiciel Wydziału ds. Wyznań). W zasadzie nie wniosła ona nic nowego; przewodniczący MRN jeszcze raz powtórzył wcześniejsze postanowienia, natomiast bp Drzazga oświadczył, że „decyzja władz administracyjnych jest nie do przyjęcia”. Kuria Biskupia do sprawy powróciła już 22 stycznia, wysyłając pismo do Prezydium WRN, w którym dokładnie przeanalizowała warunki proponowane przez władze administracyjne. Wykazała też, że powierzchnia budynków przy ul. Jagiellońskiej i ul. Kopernika jest za mała dla Seminarium. Nie można też zrezygnować z kaplicy, biblioteki i archiwum oraz mieszkań dla niektórych profesorów, ponieważ tego wymaga *ratio studiorum* i Kodeks Prawa Kanonicznego. We wnioskach poprosiła o przedłużenie umowy na użytkowanie gmachu przy ul. Mariańskiej 3 oraz o wyrażenie zgody na budowę nowego obiektu lub rozbudowę budynku przy ul. Kopernika 46a.

Oprócz pertraktacji na temat przedłużenia dzierżawy nadal bolesną sprawą były nakładane czynsze. 14 lutego 1962 r. Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Olsztynie zażądał wpłacenia należności za Seminarium Duchowne przy ul. Kopernika 46a w wysokości 116 077,50 zł w ciągu 7 dni od daty otrzymania pisma. Od tej decyzji odwołał się rektor już 17 lutego, wykazując, że ten budynek stanowił i stanowi własność diecezji, dlatego też uznaje pismo z 14 lutego za nieaktualne. Jednak dyrektor Miejskiego Zarządu Budynków Mieszkalnych 27 lutego uznał wymierzony czynsz za właściwy i podtrzymał wcześniejszą decyzję. To spowodowało, że jeszcze raz 19 marca rektor „Hosianum” przedstawił podstawy prawne do własności tego budynku i zwolnienia z czynszu, m.in. przytoczył nr 60 pkt 9 okólnika ministra Gospodarki Komunalnej z 29 listopada 1959 r., w którym napisano: „Nie należy wszczynać egzekucji czynszu najmu w przypadkach, gdy bezspornie oczywistym jest fakt odbudowania użytkowanego budynku po 1945 r. przez kościół, związki wyznaniowe i ich jednostki”. Od wymiaru podatku dochodowego za 1960 r. Seminarium odwołało się jeszcze 27 marca 1962 r. do Ministra Finansów.

W sprawie samego gmachu przy ul. Mariańskiej bp Tomasz Wilczyński 26 lutego 1962 r. zaapelował jeszcze do Urzędu ds. Wyznań w Warszawie. W piśmie przedstawił wszystkie gwarancje prawne udzielone Seminarium po 1945 r., a następnie poprosił o wsparcie starań diecezji o budynek przy ul. Mariańskiej. Nadal też korespondowano z Wydziałem ds. Wyznań w Olsztynie (m.in. 24 I, 23 II 1962 r.) i przewodniczącym Prezydium WRN (30 IV 1962 r.), ale bezskutecznie. Ponadto 30 kwietnia 1962 r. Wydział Ksiąg Publicznych Sądu Powiatowego w Olsztynie, reprezentowany przez przewodniczącą Bogusławę Staszyńską, odmówił założenia księgi wieczystej na nieruchomości nabytą przez Kurię Biskupią 12 marca 1959 r. od Walerii Zajdel.

Oznaczało to, że nawet ziemia zakupiona pod budowę Seminarium nie została uznana za własność diecezji²².

6 maja 1962 r. list do bpa Tomasza Wilczyńskiego wystosował prymas Polski Stefan Wyszyński. Wynika z niego, że bez przerwy był informowany o prowadzonych pertraktacjach z miejscowymi władzami. Napisał wówczas: „Sprawę Warmińskiego Seminarium Duchownego, jako sprawę nie tylko kościelną, ale i sprawę polską na Warmii, biorę sobie głęboko do serca i uważam ją za swoją tak, że będę o nią walczył wszystkimi, dostępnymi dla Obywatela Polski środkami”. Bp Wilczyński podziękował za to 12 maja. Oprócz wyrazów wdzięczności za poparcie napisał: „Jeżeli sprawa gmachu seminaryjnego zostanie wznowiona, będziemy modlić się głośno. Mam nadzieję, że w tym ostatnim wypadku zostalibyśmy wsparci modlitwami całej katolickiej Polski. Co nam dzisiaj, innym może grozić jutro. Dziwię się, że jestem przedmiotem ciągłych oskarżeń miejscowych Władz Administracyjnych, które wszystko robią, aby nie było spokoju między Państwem i Kościołem na wąskim terenie Diecezji Warmińskiej. Jaskrawym tego dowodem jest chęć zniszczenia Warmińskiego Seminarium Duchownego. Chciano by za moim przyzwoleniem, więcej – moimi rękami, zniszczyć życie religijne na Warmii i Mazurach. Mogą mnie umęczyć, ale zmęczyć się nie dam i spraw Kościoła wraz z moim Duchowieństwem Warmińskim i powierzonej pieczy mojej ludem bronić będę”.

Wyrazy solidarności i poparcia przesyłali także inni biskupi polscy, informowani o represjach wobec Seminarium Duchownego w Olsztynie. Przynajmniej na piśmie o swojej pomocy i interwencjach w instytucjach centralnych zapewniał również poseł na Sejm Janusz Makowski. 30 kwietnia bp Wilczyński wystosował jeszcze komunikat z trzema załącznikami do dziekanów diecezji warmińskiej. Chodziło mu o poinformowanie wszystkich księży o zagrożeniu i zmobilizowanie do modlitwy i wsparcia duchowego Seminarium²³.

Powoli zbliżał się czas wakacji i zarazem okres decydujący dla dalszych losów Seminarium. Władze lokalne zapewne obawiały się reakcji społeczeństwa na brutalne zabranie gmachu przy Mariańskiej 3. Nic więc dziwnego, że zaczęto już opracowywać plany działań prewencyjnych ze strony funkcjonariuszy MO i Urzędu Bezpieczeństwa. Opublikowano też pełen hipokryzji artykuł na łamach „Głosu Olsztyńskiego” (6 VI 1962 r.) pt. *Kalejdoskop niemożliwości. Losy Liceum Pielęgniarstwa w Olsztynie*. Wypowiadała się w nim dyrektorka szkoły Alicja Maksymowicz. Przed wszystkim wskazywa-

---

²² W tej sprawie 14 czerwca 1958 r. udał się do Ministerstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej ks. Stefan Brzykcy, prokurator Seminarium Duchownego. Tam uzyskał odpowiedź, że „Kościół rzymskokatolicki nie ma prawa nabywać ani posiadać, gdyż nie jest osobą prawną, ponieważ nie ma konkordatu”. Podobnie w Urzędzie ds. Wyznań stwierdzono, że „Kościół rzymskokatolicki na ziemiach odzyskanych nic nie posiada, bo wszystko na tych ziemiach jako mienie poniemieckie jest własnością Państwa, a po drugie Kościół rzymskokatolicki nie ma prawa nic nabywać, ponieważ nie jest osobą prawną”.

²³ AAWO-N, Teczka Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”.

ła na trudności lokalowe przy pl. Bema 2. Kierownik referatu kadr Wydziału Zdrowia Prezydium WRN Teofil Brykała zaś dodawał: „Nie sędzę, bym musiał komukolwiek udowadniać, jak potrzebne są takie licea i jak nieodzowna jest coraz większa liczba ich absolwentów”. Natomiast kierownik Wydziału Zdrowia Prezydium WRN stwierdzał: „Liceum trzeba rozwinąć”. Potem pojawił się podtytuł: „Piekło dziewcząt”, a tu o warunkach nauki, braku boiska, świetlicy, łazienek. Artykuł rzeczywiście dramatyczny, ale z drugiej strony niewątpliwie napisany na zamówienie. Przecież chodziło o uzasadnienie zabrania budynku innym, by przydzielić tej szkole.

Drobne zmiany merytoryczne w rozmowach między przewodniczącym Prezydium WRN Marianem Gotowcem a bpem Tomaszem Wilczyńskim nastąpiły dopiero pod koniec czerwca 1962 r. Wówczas – po rozmowie między nimi – Gotowiec przesłał pismo do ordynariusza diecezji warmińskiej, w którym zaproponował albo budynki przy ul. Jagiellońskiej i ul. Kopernika, albo przy ul. Kopernika i gmach po Liceum Medycznym przy pl. Bema 2. Biskup Wilczyński odpowiedział 30 czerwca i wskazał w piśmie na alternatywę drugą. Dalej nadmienił o wizycie dyrektora Urzędu ds. Wyznań i to, że dzięki jego wsparciu umorzono czynsze nałożone na budynek przy ul. Marianańskiej 3. Prosił więc, by też Prezydium WRN przyznało diecezji w wieczyste użytkowanie budynek przy ul. Kopernika 46 oraz wyraziło zgodę na jego rozbudowę o około 400 m². Następnie upomniał się o sfinansowanie modernizacji budynku przy pl. Bema 2 (założenie centralnego ogrzewania i urządzenie kaplicy). Od tego uzależniał termin przeprowadzki. Wreszcie też podtrzymał wolę budowy nowego gmachu, o ile władze lokalne wyrażą na to zgodę.

30 czerwca bp Wilczyński przesłał też pismo do Rady Ministrów w Warszawie (przez Prezydium WRN w Olsztynie) z prośbą o przydzielenie na własność diecezji warmińskiej w drodze uchwały Rady Ministrów domu przy ul. Kopernika 46a oraz obiektu przy ul. Jagiellońskiej 57 (wybudowanego w 1918 r. przez Kościół). Natomiast do Prezydium WRN w Olsztynie złożył jeszcze prośbę o zgodę na rozbudowę tych dwóch obiektów.

4 lipca 1962 r. bp Wilczyński wystosował pismo do dyrektora Urzędu ds. Wyznań w Warszawie Tadeusza Żabińskiego. Przede wszystkim poinformował go o załatwieniu sprawy budynku Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum”, jednak – jak napisał – „gmach zastępczy pozwala na istnienie Seminarium, ale bez oddechu”.

Pięć dni później Prezydium MRN w Olsztynie przesłało projekt umowy najmu budynku użytkowego przy pl. Bema 2. Czynsz miesięczny ustalono w nim na 22 667,80 zł. W samej treści było jednak wiele pułapek. Zakazywano m.in. dokonywania zmian wewnątrz budynku, wykorzystywania go do innych celów niż seminaryjne (władze mogły uznawać niektóre praktyki religijne za niezwiązane z funkcjonowaniem Seminarium), wreszcie wprowadzono zapis: „Umowa niniejsza zostaje zawarta na okres od 1 sierpnia 1962 r. do 31 lipca 1972 r., z tym że przed tym terminem może być rozwiązana w każdym czasie przez każdą ze stron po uprzednim 3-miesięcznym wypo-

wiedzeniu”²⁴. To ostatnie zdanie zmieniało wcześniejsze ustalenia dotyczące najmu na 20 lat. Bardzo niebezpieczny był też zapis o wypowiedzeniu. Ale pominięto też inne kwestie, np. wcześniejsze udostępnienie przez diecezję władzom państwowym obiektów w Orniecie w zamian za gmach przy ul. Mariańskiej 3.

Okres wakacyjny diecezja przeznaczyła już na adaptację budynku przy pl. Bema 2. Prac było bardzo dużo. Należało poprawić instalację elektryczną (polecenie Zakładu Energetycznego z 18 VII) i wyremontować pomieszczenia (zalecenia budowlane i remontowe przygotował 6 IV 1962 r. prof. Romuald Cebertowicz oraz docenci Jerzy Sielski i Władysław Wędziński). 23 lipca tego roku Kuria Biskupia podpisała umowę z Olsztyńskim Przedsiębiorstwem Budownictwa Miejskiego na wykonanie podstawowych prac naprawczych. Natomiast 15 sierpnia zawarto jeszcze dodatkowe porozumienie na roboty sanitarne i elektryczne oraz budowę komina centralnego ogrzewania.

O przeprowadzce Seminarium poinformował też bp Tomasz Wilczyński wiernych diecezji warmińskiej w odezwie z 5 sierpnia w sprawie zbiórki ofiar (czytanej w kościołach 12 tm.). Napisał w niej: „W najbliższych tygodniach alumni muszą się przeprowadzić do innego gmachu i jego odremontowanie będzie kosztować około 400 tysięcy złotych. W tej nagłej i wielkiej potrzebie zwracamy się znów o pomoc do kapłanów i wiernych całej diecezji, bo bez tej pomocy Seminarium Duchowne nie będzie mogło normalnie funkcjonować”²⁵.

Ze strony państwowej w plan eksmisji Seminarium Duchownego z ul. Mariańskiej zaangażowano funkcjonariuszy bezpieczeństwa. Najpierw przygotowano „Projekt planu przekwaterowania”²⁶ (aneks nr 1). Poza informacjami ogólnymi zaznaczono w nim: „W związku z tym, że lokale zastępcze wskazane przez PMRN w Olsztynie są powierzchniowo mniejsze i znajdują się w 3-ch punktach miasta, należy przypuszczać, że Seminarium do wskazanych lokali nie przejdzie dobrowolnie. Biorąc pod uwagę fakt, że budynki przy ul. Mariańskiej 3 są już w administracji Wydziału Zdrowia PWRN, zachodzi konieczność przymusowego przekwaterowania Seminarium na wniosek Wydziału Zdrowia PWRN”. Następnie podano dokładny rozkład przydzielonych pomieszczeń zastępczych i wykaz osób odpowiedzialnych za eksmisję.

W „Notatce informacyjnej dotyczącej Seminarium Duchownego w Olsztynie w związku z planowanym przekwaterowaniem z ul. Mariańskiej nr 3 do zastępczych pomieszczeń” z 11 czerwca 1962 r.²⁷ (aneks nr 2) przedstawiono historię rozmów kościelno-państwowych na ten temat, fragmenty z listów bp. Tomasza Wilczyńskiego oraz wypowiedzi niektórych księży i alumnów Seminarium. Wynika z nich, że funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa po-

---

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

²⁶ IPN, Bi 087/227/1.

²⁷ Ibidem.

siadali dokładne informacje na temat czynności podejmowanych przez władze kościelne, by zapobiec odebraniu gmachu. Natomiast „Plan zabezpieczenia eksmisji Seminarium Duchownego” z czerwca 1962 r. (aneks nr 4) zawiera już dokładny opis działań, jakie miały podjąć milicja i funkcjonariusze SB. Zamierzano wykorzystać sieć tajnych współpracowników, Wydziały „T” i „B” oraz powołać specjalnie do tego celu Sztab Dowodzenia przy KW MO. W jego skład mieli wejść naczelnik i jego zastępca z Wydziału III, komendant miejski MO w Olsztynie, zastępca naczelnika Wydziału Służby Zewnętrznej i zastępca naczelnika Wydziału Dochodzeniowego. Opisano też dokładnie, jak planowano zabezpieczyć trasę ewakuacji. Wreszcie najbardziej złowrogo wygląda liczba osób, które zamierzano wykorzystać w akcji – 650 milicjantów i 24 dowódców spośród funkcjonariuszy mundurowych, 87 pracowników operacyjnych (razem 761) oraz 80 funkcjonariuszy z ZOMO i 123 pracowników operacyjnych „własnych” (z KW MO). Ponadto do transportu planowano zarezerwować 6 samochodów ciężarowych i 5 samochodów osobowych (Gaz-69), a także 6 radiowozów (do łączności) i 4 armatki wodne.

Bardzo wymowny jest również „Plan czynności operacyjnych” z 23 czerwca 1962 r.²⁸ (aneks nr 3). Wynika z niego, że spośród tajnych współpracowników zamierzano wykorzystać osoby o kryptonimach: „Bystry”, „Jan Zaremba”, „Paweł”, „Ptak” i „Stanisław”. Pomocą miały służyć Wydziały II i III Służby Bezpieczeństwa oraz Wydział Służby Kryminalnej, a także IV i V KW MO, Wydziały „T” i „B” (wymienione już w poprzednim planie). Odpowiedzialnym za całość planu uczyniono zastępcę naczelnika Wydziału III SB majora Mieczysława Sałkowskiego.

Już z tych kilku dokumentów wynika, że zamierzano zaangażować ogromną liczbę ludzi, możliwości operacyjne oraz środki techniczne, by dokonać ewakuacji Seminarium. W rzeczywistości okazały się one zbędne, ponieważ władze diecezjalne – świadome beznadziejności sytuacji – zdecydowały o dobrowolnym przejściu do budynku przy pl. Bema 2. Musiała jednak nastąpić zmiana w decyzji miejscowych decydentów, ponieważ Seminarium otrzymało cały gmach, a nie kilkanaście pomieszczeń, co jeszcze podano w „Planie przekwaterowania”.

Z „Kroniki seminaryjnej” wynika, że zjazd wszystkich alumnów w związku z rozpoczęciem roku akademickiego 1962/63 do budynku przy pl. Bema odbył się w poniedziałek 17 września 1962 r. Odnotowano przede wszystkim znaczne pogorszenie warunków mieszkaniowych. Klerycy musieli mieszkać po sześciu w pokojach. Nie było jeszcze czynne ogrzewanie. Rok VI przeniesiono do budynku przy ul. Kopernika 46a. Jednak mimo tej trudnej sytuacji Seminarium funkcjonowało normalnie. Liczyło wówczas 124 alumnów (najwięcej na roku piątym i szóstym – 30 i 28). Opiekę nad nimi sprawowało 16 wykładowców i wychowawców, w tym rektor, 2 wicerektorów i 2 ojców duchownych). Wśród nauczycieli akademickich było 11 doktorów. Po pięciu

---

²⁸ IPN, Bi 087/227/2.

dniach od zjazdu 22 września miało miejsce poświęcenie nowego gmachu. Uczynił to bp Tomasz Wilczyński. Natomiast inauguracja roku akademickiego 1962/63 jeszcze tego samego dnia odbyła się w sali katechetycznej przy kościele Najświętszego Serca Jezusowego w Olsztynie.

Represje wobec kleryków i wykładowców jednak się nie skończyły. Już w 1963 r. wcielono do wojska 15 alumnów (12% ogółu). Proceder ten kontynuowano również w latach następnych. Władze Kuratorium bez przerwy domagały się zgody na wizytacje. Nie uznawano też własności kościelnej budynku przy ul. Kopernika 46a, mimo że była to dawna plebania parafii Najświętszego Serca Jezusowego. Ciągłe też nękano nadwymiarami podatkowymi i czynszami. I taka sytuacja trwała aż do 1989 r.²⁹

Aneksy

Dokument nr 1

Sygn. IPN, Bi 087/227/1

„Tajne”

Projekt planu przekwaterowania Seminarium Duchownego z ul. Mariańskiej 3

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olsztynie przekazało zespół budynków przy ul. Mariańskiej 3 Wydziałowi Zdrowia i Opieki Społecznej PWRN w Olsztynie w trwałą zarząd i użytkowanie.

Umowa dzierżawna zawarta z Kurią Biskupią w Olsztynie na okres 10 lat wygasła z dniem 20 XI 1961 r. W związku z tym, że o budynki te ubiegał się od dłuższego czasu Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej, PWRN na zlokalizowanie szkoły pielęgniarek, zaistniała konieczność przekwaterowania Seminarium do innych pomieszczeń. Przez powyższe przekwaterowanie nie należy rozumieć likwidacji Seminarium.

W związku z tym, że lokale zastępcze wskazane przez PMRN w Olsztynie są powierzchniowo mniejsze i znajdują się w 3-ch punktach miasta, należy przypuszczać, że Seminarium do wskazanych budynków nie przejdzie dobrowolnie.

Biorąc pod uwagę fakt, że budynki przy ul. Mariańskiej 3 są już w administracji Wydziału Zdrowia PWRN, zachodzi konieczność przymusowego przekwaterowania Seminarium na wniosek Wydziału Zdrowia PWRN.

W wypadku przymusowego przekwaterowania przewiduje się, że zaistnieją niżej podane okoliczności, utrudniające władzom kwatrującym wykonanie przekwaterowania przymusowego:

²⁹ A. Kopiczko, *Kościół warmiński a polityka wyznaniowa po II wojnie światowej...*, s. 74 i n.

1. Władze kościelne mogą specjalnie zatrzymać na okres przekwaterowania alumnów i cały personel pomocniczy, który w normalnych warunkach okresu wakacyjnego byłby nieobecny w siedzibie Seminarium.

2. W dniu przekwaterowania można liczyć się z tym, że w tym czasie będzie odprawiane nabożeństwo w samym Seminarium oraz mogą być zorganizowane nabożeństwa w kościołach dla wiernych z biciem w dzwony i procesjami w poszczególnych parafiach.

3. Może nastąpić wypadek organizowania wiernych telefonicznie lub przez gońców, by na wyznaczoną godzinę przybyć pod budynek Seminarium. W związku z tym należy przewidzieć możliwość wyłączenia środków łączności z Seminarium.

4. W wypadku gdy alumni zostaną rozpuszczeni na wakacje, należy się liczyć z możliwością, że zostaną oni na dzień eksmisji sprowadzeni do budynku Seminarium. W związku z tym należy przewidzieć możliwości zatrzymania w miejscach ich stałego zamieszkania (u rodzin) względnie, gdy już zostaną ściągnięci, należy przewidzieć możliwość przeniesienia ich do własnych domów przy przeprowadzaniu samej eksmisji.

5. W wypadku biernego oporu ze strony personelu i alumnów należy przewidzieć konieczność przymusowego wynoszenia ich z budynku Seminarium oraz odpowiednie kroki transportu do przewożenia na wyznaczone miejsce.

W celu złagodzenia w/w trudności należy odpowiednio przygotować społeczeństwo m. Olsztyna, a mianowicie:

1. Koniecznym jest ukazanie się w prasie i radio wywiadu z kierownikiem Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej PWRN tow. Węgrzynem na temat trudności lokalowych Szkoły Pielęgniarek w Olsztynie oraz trudności kadrowych i placówek służby zdrowia na terenie całego województwa.

2. Zorganizować otwarte zebranie POP, na którym należy omówić sytuację kadrową w służbie zdrowia i warunki lokalowe Szkoły Pielęgniarek.

3. Na te same tematy winny ukazać się artykuły w prawie wydawanej przez „PAX”.

Plan rozmieszczenia Seminarium w lokalach zastępczych

Seminarium Duchowne zajmuje obecnie budynek przy ul. Mariańskiej 3 o powierzchni ogólnej 1801,70 m² (mieszkania personelu pomocniczego, mieszkania profesorów, biura, magazyny, archiwum, mieszkania alumnów, sale wykładowe, biblioteka, refektarze kleryków, kaplica, jadalnia, pomieszczenia kuchenne i umywalnie) oraz budynek przy ul. Kopernika 46a o pow. ogólnej 647,88 m² (mieszkania alumnów, sale wykładowe, jadalnie, mieszkania profesorów, mieszkania personelu pomocniczego, kaplice, czytelnia, biblioteka, umywalnie, pomieszczenia kuchenne).

Jednocześnie zaznacza się, że na ul. Jagiellońskiej 57 w budynku tym mieszkają siostry zakonne (12 osób), które zajmują całe poddasze o powierzchni 206,70 m² z przeznaczeniem na sypialnie, rozmównicę, spiżarnię,

kaplicę, zakrystię, umywalnię, kuchnię i oratorium. Razem w w/w budynkach zajętych przez kler jest 2655,28 m² powierzchni.

W związku z koniecznością przekwaterowania proponuje się przydzielić następujące pomieszczenia:

1. Sale wykładowe – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 na I piętrze przydzielić dwie sale o powierzchni 195,50 m² (147,0 + 47,6).

2. Biblioteka i czytelnia – w budynku przy Pl. Bema 2 na III piętrze 2 sale o powierzchni 59,56 m² (40 + 19,56).

3. Kaplica (sale) w budynku przy ul. Kopernika 46a 1 sala o powierzchni 61,16 m².

4. Jadalnie – w budynku przy ul. Kopernika 46a przydzielić 1 izbę o pow. 41,3 m² i w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 1 izbę o pow. 22 m² na parterze.

5. Świetlicę – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 przydzielić 1 izbę o pow. 33 m² na parterze.

6. Kuchnie – w budynku przy ul. Kopernika 46a przydzielić 1 izbę o pow. 27,58 m² oraz w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 (suterena) 1 izbę o pow. 29 m².

7. Pomieszczenia biurowe – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 przydzielić 1 izbę o pow. 52 m² z przeznaczeniem na gabinet rektora oraz w budynku przy ul. Kopernika 46a 1 izbę o pow. 19,47 m² z przeznaczeniem na kancelarię Seminarium.

8. Pomieszczenie gospodarcze i umywalnię oraz pralnię – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 przydzielić 6 izb o pow. 76,60 m² z przeznaczeniem na pralnię i umywalnię i magazyn oraz w budynku przy ul. Kopernika 46a 8 izb o pow. 120,77 m² z przeznaczeniem na pomieszczenia gospodarcze, umywalnię, pralnię, prasownię i magazyny.

9. Izba chorych – w budynku przy ul. Kopernika 46a przydzielić na izbę chorych 1 pomieszczenie na parterze o pow. 22,60 m².

10. Mieszkania dla profesorów – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 (poddasze) przydzielić 2 izby o pow. 35,8 m² z przeznaczeniem dla 2 osób. W budynku przy ul. Bema 2 (III p.) przydzielić 5 izb o pow. 109,82 m² z przeznaczeniem dla 5 profesorów.

W budynku przy ul. Kopernika 46a przydzielić 3 izby o pow. 57 m² z przeznaczeniem dla 3 profesorów. Razem przydziela się na ten cel 10 izb o pow. 201,16 m² dla 10 osób.

11. Mieszkania personelu pomocniczego – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 (suterena) przydzielić trzy izby o pow. 41 m² oraz w budynku przy ul. Kopernika 46a 3 izby o pow. 52,58 m². Razem przydziela się 6 izb o pow. 93,58 m² dla 13 osób personelu pomocniczego.

Jednocześnie należy przydzielić w budynku przy ul. Bema 2 (III p.) 4 izby + kuchnia o pow. mieszkalnej 85,36 m² na zakwaterowanie 12 siostr zakonnych, przekwaterowanych z budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 (poddasze).

12. Pomieszczenia sypialne dla alumnów – w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 przydzielić pozostałe pomieszczenia o pow. 366,90 m² oraz w budynku przy ul. Kopernika 46a 8 izb o pow. 208 m². Razem przydziela się pomieszczenia dla zakwaterowania alumnów o pow. 574,90 m² z przeznaczeniem dla 143 alumnów (po 4 m² na 1 osobę).

Razem dla Seminarium przydziela się 1697,25 m² powierzchni mieszkalno-użytkowej (bez korytarzy, urządzeń sanitarnych, strychów itp.), w tym dla siostr zamieszkałych przy ul. Jagiellońskiej 57 przydziela się 85,36 m².

Terminy, sposób i środki potrzebne do przymusowego przekwaterowania

W dniu 2 lipca 1962 r. należy wydać decyzję o przekwaterowaniu dla Kurii lub Seminarium z 7 dniowym terminem wniesienia odwołania do Miejskiej Komisji Lokalowej. Jeżeli nie zostanie wniesione odwołanie, to w tym wypadku w terminie 14 dni od wydania decyzji Seminarium winno dobrowolnie zwolnić zajmowane pomieszczenia. Jeżeli pomieszczenie to nie zostanie zwolnione w ciągu 14 dni, to w dniu 16 lipca 1962 r. zostanie wydane zarządzenie egzekucyjne z terminem 7 dniowym. W związku z tym eksmisja przymusowa odbędzie się w dniu 25 lipca 1962 r. o godz. 7.30.

W wypadku, gdy zostanie wniesione odwołanie w terminie to w dniu 16 lipca 1962 r. winno odbyć się posiedzenie MKL w tej sprawie. W dniu 16 lipca 1962 r. zostaną doręczone decyzje MKL i w dniu tym zostanie wydane zarządzenie egzekucyjne z terminem 7 dni do dobrowolnego opuszczenia pomieszczeń. Jeżeli pomieszczenie te nie zostaną dobrowolnie opuszczone, to w dniu 25 lipca 1962 r. o godz. 7.30 nastąpi przymusowe przekwaterowanie.

W celu szybkiego i prawidłowego rozpatrzenia sprawy przez MKL należy powołać następujący skład Komisji: przewodniczący Komisji Kaczyński Eugeniusz, członkowie – Tadeusz Śleszyński i Zdzisław Bańkowski.

Jako strony zainteresowane na posiedzeniu MKL należy wezwać: z ramienia Wydziału Spraw Lokalowych PMRN Pietrzyka Adama, z ramienia Wydziału Zdrowia i Opieki Społecznej PWRN Węgrzyna, z ramienia MZBM Żmijewskiego Stanisława oraz bezimiennie Seminarium lub Kurię Biskupią.

Na dzień 25 lipca 1962 r. o godz. 7.00 należy przygotować 20 samochodów ciężarowych PKS, PTRW, Spółdzielni Transportowiec i PKP oraz 2 autobusy z MKP, 2 samochody osobowe i 1 karetkę pogotowia ratunkowego.

W celu właściwej obsługi wszystkich środków transportu należy zapewnić odpowiednich kierowców (członków partii). W celu szybkiego i sprawnego załadunku i wyładunku ruchomości Seminarium należy zmobilizować 60 osób pracowników fizycznych i 20 osób odpowiedzialnych za wynoszone rzeczy (do spisywania wynoszonych rzeczy).

Do kierowania eksmisją w budynku należy powołać ob. Adama Pietrzyka – kierownika Wydziału Spraw Lokalowych PMRN, który powinien mieć do pomocy aktywistów.

W czasie prowadzonej eksmisji łącznikiem między tow. Pietrzykiem a przewodniczącym PMRN będzie tow. Bańkowski Zdzisław – kierownik Wy-

działu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej PMRN. W tym celu należy przewidzieć odpowiedni telefon ze Szpitala Wojewódzkiego do Miejskiej Rady Narodowej.

W celu zabezpieczenia całości prowadzonej eksmisji należy opracować osobny plan przez odnośne władze.

W związku z tym, że w dniu 2 lipca 1962 r. zostanie wydana decyzja o eksmisji, w której jako lokale zastępcze będą wskazane pomieszczenia w budynku przy ul. Jagiellońskiej 57 i Bema 2, należy:

1. Spowodować, aby do dnia 28 VI 1962 r. Szkoła Pielęgniarek opuściła III p. przy Pl. Bema 2 i pomieszczenia, które zostaną przydzielone Orkiestrze Symfonicznej.

2. Spowodować, aby do dnia 30 VI 1962 r. zostały opuszczone pomieszczenia przy ul. Jagiellońskiej 57, zajmowane przez Orkiestrę Symfoniczną i Internat Szkoły Muzycznej.

Dokument nr 2

Sygn. IPN, Bi 087/227/1

Olsztyn, dnia 11 czerwca 1962 r.
Tajne

Notatka informacyjna dotycząca Seminarium Duchownego w Olsztynie w związku z planowanym przekwaterowaniem z ul. Mariańskiej nr 3 do zastępczych pomieszczeń

20 XI 1951 r. na podstawie spisane go protokołu zdawczo-odbiorczego Prezydium MRN w Olsztynie oddało diecezji warmińskiej w użytkowanie na 10 lat obiekt położony w Olsztynie przy ul. Mariańskiej nr 3.

W protokole tym znalazło się zastrzeżenie stwierdzające, że każdej ze stron przysługuje prawo wypowiedzenia umowy na rok przed upływem 10-letniego okresu dzierżawy.

W 1960 r. władze miejskie mając na uwadze ciężką sytuację lokalową miasta oraz szczególnie potrzeby Służby Zdrowia, do której ten budynek uprzednio należał, postanowiły umowy dzierżawnej nie przedłużać.

W związku z tym Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Olsztynie pismem z dnia 5 VII 1960 r. zawiadomił Kurię Biskupią o wypowiedzeniu umowy.

W 1961 r. z inicjatywy Kurii odbyło się szereg rozmów z przedstawicielami władz miejskich i wojewódzkich, podczas których starano się przekonać władze o konieczności pozostawienia Seminarium w dotychczasowym budynku.

Prezydium MRN uwzględniając w części postulaty Kurii, podjęło decyzję z 4 X 1961 r., w której potwierdziło, że umowa na dzierżawę obiektu w Olsztynie przy ul. Mariańskiej nr 3 wygasa z dniem 20 XI 1961 r. i nie będzie przedłużona, postanawiając jednocześnie wydzierżawić obiekty zastępcze dla Seminarium, składające się z budynku przy ul. Jagiellońskiej nr 57 oraz budynku przy ul. Kopernika 46a – użytkowanego dotychczas przez Seminarium.

Od decyzji powyższej Kuria odwołała się do Prezydium WRN pismem z dnia 16 IX 1961 r., motywując swe stanowisko tym, że zgodnie z protokołem zdawczo-odbiorczym z dnia 20 XI 1951 r. Kuria oddała Prezydium WRN w Olsztynie nieruchomości położoną w Ornećce pow. Braniewo pod nazwą „Góra św. Andrzeja” w zamian za bezpłatne użytkowanie przedmiotowej nieruchomości, że Prezydium WRN uniemożliwiło budowę nowego gmachu Seminarijnego, wreszcie że decyzje Prezydium WRN o przyznaniu pomieszczeń zastępczych nie zaspokoi nawet minimalnych potrzeb Seminarium.

Prezydium WRN po rozpatrzeniu powyższego podjęło uchwałę z dnia 6 XI 1961 r., w której uchwaliło skargę Kurii Biskupiej uznać za nieuzasadnioną.

W międzyczasie Kuria Biskupia wniosła podanie z dnia 16 XI 1961 r. do Rady Ministrów w Warszawie o przekazanie na własność nieruchomości położonej w Olsztynie przy ul. Mariańskiej nr 3.

6 XI 1961 r. z inicjatywy Kurii odbyła się rozmowa między przewodniczącym Prezydium WRN w Olsztynie a biskupem Wilczyńskim, podczas której ordynariusz diecezji starał się przekonać przewodniczącego przy pomocy różnorodnych argumentów o konieczności pozostawienia Seminarium w dotychczasowym budynku.

Wynikiem rozmowy było powołanie przez przewodniczącego WRN specjalnej Komisji, która miała jeszcze raz zbadać całą sprawę. W pracach Komisji brali udział przedstawiciele Kurii i Seminarium.

Komisja wyniki swych prac przedłożyła przewodniczącemu, który na tej podstawie uznał, że należy dodatkowo przyznać Seminarium pomieszczenia zastępcze przy Placu Bema 2, polecając jednocześnie przewodniczącemu Prezydium MRN zawiadomić o tym Kurię oraz szczegółowo udokumentować stanowisko władz.

W odpowiedzi Kuria Biskupia skierowała do prezydium WRN pismo z dnia 24 I 1962 r., w którym starała się udowodnić, że propozycja władz w sprawie nowej lokalizacji Seminarium nie uwzględniają w dostatecznej mierze jego potrzeb i wystąpiła z wnioskiem o przedłużenie użytkowania gmachu przy ul. Mariańskiej nr 3 do chwili uzyskania przez Kurię pomieszczenia o wystarczającym dla potrzeb Seminarium metrażu, prosząc jednocześnie o wyrażenie zgody na rozbudowę budynku przy ul. Kopernika nr 46a i o umożliwienie realizacji tej inwestycji o powierzchni 1909 m².

W odpowiedzi na powyższe pismo Wydział do Spraw Wyznań z upoważnienia Prezydium WRN zawiadomił Kurię pismem z dnia 14 IV 1962 r.,

iż wnioski Kurii dotyczące lokalizacji Seminarium oraz przedstawiony projekt rozbudowy gmachu przy ul. Kopernika 46a pozostawia się bez rozpatrzenia. Prezydium WRN jest jednak skłonne rozpatrzyć wniosek Kurii dotyczący rozbudowy wspomnianego budynku o około 350 m² powierzchni użytkowej i inne w tym zakresie ewentualne wnioski – pod warunkiem, że budynek przy ul. Mariańskiej nr 3 będzie przekazany Prezydium MRN w Olsztynie w terminie do 1 VII 1962 r.

Z kolei ordynariusz diecezji bp Wilczyński wystosował do przewodniczącego Prezydium WRN pismo z dnia 30 IV 1962 r., w którym podkreślał swe negatywne stanowisko wobec decyzji władz w sprawie przeniesienia Seminarium. Odpis tego pisma przesłał do prymasa Wyszyńskiego, bpa Choromańskiego, bpa Klepacza, bpa Dąbrowskiego, posłów na Sejm PRL: Makowskiego, Stommy i Haggmajera.

W korespondencji do bpa Klepacza bp Wilczyński między innymi pisze: „... Palcem nie ruszę, aby pomóc w likwidacji Warmińskiego Seminarium Duchownego. Mam zamiar użyć wszelkich godziwych sposobów w obronie. Siły fizycznej nie mam i tylko siłą fizyczną mogą zabrać gmach...”.

W liście z dnia 30 IV 1962 r. do posła dr. Stommy Stanisława pisze: „... Przesyłam ostatnią wymianę pism w sprawie gmachu Warmińskiego Seminarium Duchownego. Wydaje mi się, że sprawa ta wchodzi w ostatnią fazę rozwiązania. Jestem zdecydowany nie pomagać najmniejszym kiwnięciem palca w likwidowaniu najstarszego w Polsce Seminarium i jednego z najstarszych w świecie. Pałką bronił się nie będę, bo jej nie mam i nie uznaję walki na kije. Wszystkimi innymi środkami bronił będę tej instytucji bez względu na osobiste konsekwencje. Nie chciałbym zamykać oczu w świadomości, że czegoś pominąłem w obronie sprawy istotnej dla diecezji warmińskiej...”.

W innym dokumencie z tego samego dnia do prymasa Wyszyńskiego pisze: „... Wydaje mi się, że w ciągu najbliższych dwóch miesięcy sprawa gmachu Warmińskiego Seminarium Duchownego wejdzie w fazę krytyczną. Przesyłam odpisy dokumentów, które charakteryzują stanowisko władz administracyjnych i moje. Raczy Wasza Eminencja przyjąć wyrazy należnego hołdu ...”.

W dokumencie z dnia 30 IV 1962 r. do bpa Dąbrowskiego Bronisława pisze: „...Przesyłam Waszej Ekscelencji kopie ostatnich pism w sprawie gmachu Warmińskiego Seminarium Duchownego. Siłą zabrać mogą. Dobrowolnie nie opuszczę. Sam w niczym nie pomogę. Życzę wesołego 1 maja ...”.

W liście z dnia 30 IV 1962 r. do Posła na Sejm PRL dr. Haggmajera Jerzego pisze: „... Ponieważ Pan Doktor łaskawie troskał się podczas mojej choroby serca o gmach Warmińskiego Seminarium Duchownego pozwałam sobie przesłać kopię ostatnich pism w tej sprawie. Jestem zdecydowany dobrowolnie zajmowanego gmachu nie opuścić jak długo nie otrzymam innego domu w pełni odpowiadającego potrzebom diecezji warmińskiej lub jak długo nie zbuduję gmachu własnego. W domach kościelnych ulokowano knajpy, jak np. „Pod Żaglami”, a z resztek użytkowanych domów chcą nas wysadzić.

Tylko siłą fizyczną mogą usunąć Seminarium z zajmowanego domu. Nikt im pomagał nie będzie. Wprost przeze mnie wszystkimi uczciwymi sposobami będę bronił istnienia i wielkości co się tychy liczby kleryków – najstarszego w Polsce i jednego z najstarszych w świecie Seminarium. Nie chciałbym zamykać oczu pozostawiając diecezję w stanie gorszym niż ją objąłem. Problem Seminarium jest problemem istotnym dla diecezji...”

W wyniku tej korespondencji bp Wilczyński otrzymał list od prymasa Wyszyńskiego, w którym podtrzymuje go moralnie na duchu i wyraża całkowitą aprobatę zajętej przez niego postawy w tej sprawie. Poza tym ostro potępia stanowisko tutejszych władz państwowych stwierdzając, że jest ono nie tylko krzywdzące w najwyższym stopniu na płaszczyźnie czysto ludzkich stosunków, a próba wyrzucenia na ulicę Seminarium jest nieludzka i trąci barbarzyństwem. Dalej stwierdza, iż tutejsze władze „... zapewne nie działają bez natchnień odgórnych, ale to tym gorzej dla demokracji, która sprawia, że pewną kategorię ludzi traktuje się gorzej niż zwierzęta ...”.

Nadto widzi w tej sprawie zagrożenie dla polskiej racji stanu na Ziemi Warmińskiej. „... Przecież nikt kto rozumny nie pojmie – jaką korzyść może mieć Partia i Rząd z tak drastycznych gwałtów, jakie są zapowiadane w Olsztynie wobec Warmińskiego Seminarium Duchownego. Gwałty dziś nikogo nie przekonują, owszem objawiają słabość gwałcicieli, których już nie stać na inne argumenty prócz gwałtu. Projektowany przez WRN gwałt na stan posiadania Warmińskiego Seminarium Duchownego, polskiej racji stanu na Ziemi Warmińskiej nie pomoże. Natomiast propagandzie rewizjonistycznej dostarczy nowych zjadliwych argumentów. Na terenie Ziemi Warmińskiej władze państwowe przejęły mnóstwo budynków kościelnych, że proste poczucie sprawiedliwości nakazuje państwu dokonać jakiejś rekompensaty. Sprawę Warmińskiego Seminarium Duchownego jako nie tylko kościelną, ale i sprawę polską na Warmii biorę sobie głęboko do serca i uważam ją za swoją tak, że będę o nią walczył wszystkimi dostępnymi dla obywatela Polski środkami ...”.

Dokumenty wspomniane wyżej, a mianowicie: pismo prezydium WRN w sprawie opuszczenia budynku do 1 VII 62 r., odpis pisma bp. Wilczyńskiego, list prymasa Wyszyńskiego i jego odpowiedź – bp Wilczyński przesłał do wszystkich dziekanów wraz z odpowiednim zaleceniem, by wszyscy dziekani osobiście przeczytali załączone pisma i przesłali je formą kurendy do prywatnego odczytania przez księży w poszczególnych parafiach, z zaznaczeniem, by księża chwilowo nie poruszali tej sprawy na ambonie w szczegółach, lecz w formie ogólnikowej polecieli wiernym modlić się w intencji Seminarium.

Poza wymienionymi dokumentami z korespondencji na uwagę zasługuje szereg osobistych wypowiedzi bp. Wilczyńskiego i innych księży obrazujących jego stanowisko w sprawie Seminarium Duchownego.

Np. w dniu 13 maja br. na zorganizowanym przez stowarzyszenie siostr różańcowym „jajku” przy parafii św. Jakuba w Olsztynie, bp Wilczyński w krótkim przemówieniu powiedział, „że Olsztyn jest zimnym religijnie, a Seminarium Duchowne jest w bardzo ciężkim położeniu”. W związku z tym

prosił, by w tej intencji gorąco się modlić. On zaś w sprawie Seminarium nie ustąpi ani kroku, a jak zajdzie potrzeba, to zaalarmuje całą diecezję dla jego obrony.

Ks. Neumann, dziekan i proboszcz parafii Morąg, w dniu 19 maja br. zorganizował konferencję dekanalną w związku z przekazaniem dekanatu i parafii swemu następcy ks. Krepsztulowi. Na konferencji tej między innymi przytoczył przebieg swej rozmowy z bp. Wilczyńskim. Powiedział on, że bp Wilczyński robi wszystko, aby nie oddać władzom budynku Seminarium. W tym też celu pozostawia się połowę stanu osobowego kleryków w Seminarium. Sam zaś oświadczył, iż uważa, że „władze w sposób barbarzyński nie zabiorą Seminarium ...”.

Inny z księży z terenu miasta Olsztyn, w czasie osobistej rozmowy z bp. Wilczyńskim, starał się uzasadnić mu potrzebę rozmów z władzami w sprawie spornego budynku. Bp Wilczyński natomiast podenerwowany tym odpowiedział: „Ksiądz zna ich pismo? Co tu prosić. Ja szkoły handlowej nie kończyłem i Seminarium Duchownym handlować nie będę”. Dalej bp Wilczyński oświadczył, że proponowanego budynku przy ul. Jagiellońskiej w żadnym wypadku nie przyjmie, ponieważ jest to budynek małej, a jego położenie nie gwarantuje żadnych wygod dla uczelni. O ile dojdzie do usunięcia go siłą, to i on potrafi odwołać się do diecezji.

Będąc na wizytacji parafii Budry w pow. węgorzewskim w dniu 19 V 1962 r. bp Wilczyński na przyjęciu w plebanii powiedział, żeby jego korespondencji w sprawie budynku Seminarium na razie nie publikować, ale wiernych indywidualnie podczas spowiedzi należy informować.

Biskup Drzazga zaś w indywidualnej rozmowie z jednym z księży powiedział: „Robimy wszystko, wyczerpujemy wszystkie środki dla ratowania Seminarium Duchownego, aby nie powiedzieli nam księża i ludzie, żeśmy nic nie robili. Bo musimy mieć pewne pokrycie w opinii i pewien prestiż. A gdy nastąpi konieczność opuszczenia budynku, to mamy spokojne sumienie i nikt nam nie może zarzucić zaniedbania obrony Seminarium Duchownego. Przed siłą musimy ustąpić”.

Ks. Brzykcy, prokurator Seminarium Duchownego, podczas rozmowy z jednym księdzem powiedział, „że Kuria Biskupia ani na krok nie zamierza ustąpić z obecnego budynku zajmowanego przez Seminarium Duchowne, że podczas eksmisji zamierzają stawić czynny opór. W tym też celu zatrzymują kleryków w Seminarium”. Obaj rozmówcy w związku z tym przewidują wielką awanturę w Olsztynie. Takiego zdanie jest i wielu innych księży, którzy w zasadzie woleliby, aby do tego doszło.

Z materiałów uzyskanych drogą operacyjną wynika, że kierownictwo Kurii dla obrony Seminarium Duchownego pozostawia na miejscu przez miesiąc lipiec 2/3 stanu osobowego kleryków, a 1/3 będzie zwalniana na wakacje poszczególnymi partiami. Postanowienie o pozostawieniu kleryków przez okres wakacji w Seminarium potwierdzają też i sami klerycy, którzy w listach do swych krewnych i znajomych piszą o trudnościach zagrażających ich

budynkowi i o tym, że wakacje w tym roku będą spędzać w Seminarium. Np. kleryk z V roku – Paśko Franciszek, pisze do swego znajomego: „... rok szkolny kończymy 23 VI, ale jeszcze zatrzymamy się w Seminarium, bo mamy trudną sprawę z budynkiem. Jak już wspomniałem Panu, mamy do 1 VII opuścić go. Wszystkie prośby o pozwolenie na wybudowanie nowego budynku albo rozbudowanie innego czy też pozostanie w tym, w którym obecnie mieszkamy zostały pozostawione bez rozpatrzenia ...”.

Kleryk z IV roku Murawski Zenon do swego brata ks. Aniceta Murawskiego pisze: „W tym roku również problematycznie zapowiadają się wakacje, mianowicie będziemy musieli prawdopodobnie pozostać tu jakiś miesiąc dłużej, a może i więcej – dlaczego? – zapewne się domyślasz. Zresztą i tak się dowiesz, a może już wiesz, jaka jest sytuacja z naszym pomieszczeniem ...”.

Poza tym ustalono, że niejaki „ojciec Bronisław” z Warszawy (bliższych danych brak) oznajmił bp. Wilczyńskiemu, że w sprawie budynku Seminarium Duchownego przyjedzie do Olsztyna pan Bogdan (chodzi o wicedyrektora Urzędu Wyznań), który będzie chciał sprawę Seminarium załatwić pozytywnie. Radził on również bp. Wilczyńskiemu przygotować jeszcze inne sprawy sporne między Kurią a władzami administracyjnymi, które także będzie chciał rozpatrzyć.

W wyniku tego szereg księży, a między innymi ks. Czepułkowski, ks. Samsonowski(?) i ks. Karpiński twierdzą, że „sprawa budynku Seminarium Duchownego będzie załatwiona na korzyść Kurii Biskupiej”.

Niezależnie od tego w dniu 7 VI 1962 r. doszło do spotkania między kierownikiem Wydziału Wyznań PWRN w Olsztynie a ks. Czepułkowskim, proboszczem parafii św. Józefa w Olsztynie. W trakcie rozmowy ks. Czepułkowski zapytał czy prawdą jest, że w najbliższych dniach przyjedzie do Olsztyna pan dyrektor Bogdan i sprawa budynku Seminarium ma być przez niego pozytywnie załatwiona. W odpowiedzi kierownik Wydziału oznajmił, że sytuację budynku Seminarium Duchownego komplikuje sam bp Wilczyński przez kolportowanie różnego rodzaju dokumentów, jak: list Wyszyńskiego, pismo Wilczyńskiego do Prezydium WRN, komunikaty do dziekanów itp. Ks. Czepułkowski zgodził się z tym i powiedział, że „list Prymasa jest nie na miejscu” oraz zaproponował spotkanie z bp. Wilczyńskim na gruncie neutralnym dla omówienia sprawy budynku Seminarium Duchownego.

O przebiegu tej rozmowy ks. Czepułkowski poinformował bp. Wilczyńskiego.

Na podstawie posiadanych w tej sprawie materiałów trudno jest ustalić, kto był faktycznym inicjatorem proponowanego spotkania – Kuria czy Wydział Wyznań. Do chwili podjęcia decyzji, co do ewentualnego spotkania z biskupem, wątpliwość tę należałoby wyjaśnić w rozmowie z tow. Topczewskim.

[brak podpisu]

Dokument nr 3

Sygn. IPN, Bi 087/227/2

„Zgadzam się”
Dnia ... 1962 r.

Olsztyn, dnia 23 czerwca 1962 roku

Tajne
Zał. nr 1

**Plan
czynności operacyjnych związanych z zabezpieczeniem
przekwaterowania Seminarium Duchownego z budynku
przy ul. Mariańskiej nr 3 do pomieszczeń zastępczych**

Zgodnie z decyzją PWRN w Olsztynie, wyrażoną w piśmie Wydziału Wyznań z dnia 14.04.62 r. skierowanym do Kurii Biskupiej, Seminarium Duchowne winno opuścić dotychczas zajmowany budynek przy ul. Mariańskiej nr 3 i przejść do pomieszczeń zastępczych przy ul. Jagiellońskiej nr 57 i ul. Kopernika nr 46a do 1.07.62 r.

W odpowiedzi w piśmie z dnia 30.04.1962 r. bp Wilczyński stwierdził, że budynku przy ul. Mariańskiej nr 3 w oznaczonym terminie nie opuści, „gdyż to by się równało likwidacji Seminarium Duchownego”.

Odpis tego pisma oraz listu Prymasa Wyszyńskiego i szereg innych dokumentów bp Wilczyński przesłał wraz z odpowiednim komunikatem do dziekanów Diecezji Warmińskiej, celem zapoznania się z ich treścią księży, zalecając zarazem modły w intencji obrony Seminarium Duchownego.

W wielu wypowiedziach oraz korespondencji z szeregiem biskupów i działaczy katolickich, bp Wilczyński stwierdza, że budynku Seminarium Duchownego nie opuści.

W tym celu pozostawia on na miejscu na okres wakacji 2/3 składu osobowego kleryków, których zadaniem ma być obrona Seminarium Duchownego przed eksmisją.

Obok tego od 25.06. do 14.07 zaplanowane są w budynku Seminarium Duchownego różnego rodzaju rekolekcje dla księży i organistów.

W najbliższych dniach, a najpóźniej do 27.06.62 r. zostanie przeprowadzona rozmowa przez przewodniczącego PWRN z bp. Wilczyńskim (wg opracowanego planu) na temat przekwaterowania Seminarium Duchownego do pomieszczeń zastępczych:

- ul. Jagiellońska nr 56, ul. Kopernika 46a i część pomieszczeń przy Placu Bema nr 2 (parter) lub
- cały budynek przy Placu Bema nr 2 i przy ul. Kopernika nr 46a.

Przy obu wariantach brana jest pod uwagę rozbudowa budynku przy ul. Kopernika nr 46a około 350 m² do 400 m² powierzchni użytkowej.

W związku z postawą Kurii, a w szczególności bp. Wilczyńskiego, który zmierza do organizowania oporu dla obrony Seminarium Duchownego, za-

chodzi potrzeba wykorzystania wszystkich środków i możliwości pracy operacyjnej.

I.A. Po rozmowie przewodniczącego PWRN w Olsztynie z bp. Wilczyńskim odbyć spotkania z następującą siecią tw., celem ustalenia jego postawy i stanowiska Kurii w tej sprawie:

1. W dniu 27.06.62 r. o godz. 22.00 odbyć spotkanie z tw. „Bystry”, celem ustalenia postawy bp. Wilczyńskiego po rozmowie z przewodniczącym WRN.

Tw. „Bystry” ma możliwości przeprowadzenia rozmowy z bp. Wilczyńskim na powyższy temat, gdyż pośredniczył w tej sprawie między nim a Wydziałem Wyznań.

W dniu 25.06.62 r. otrzyma on na tę okoliczność odpowiednie zadanie.

Wykona kpt. Skoczek Józef.

2. W dniu 27.06. 62 r. odbyć spotkanie z tw. „Jan Zaremba”.

W dniu 26.06.62 r. otrzyma on zadanie przyjazdu do Olsztyna na dzień 27.06.62 r. celem przeprowadzenia rozmowy z bp. Wilczyńskim i ks. Karpińskim na temat budynku Seminarium Duchownego i wysondowania ich postawy po rozmowie w PWRN.

Wykona mjr Sałkowski Mieczysław.

3. W dniu 28.06.62 r. odbyć spotkanie z tw. „Paweł”.

W dniu 27.06.62 r. bp Wilczyński będzie uczestniczył w uroczystości imieninowej i z okazji 25-lecia kapłaństwa u dziekana w Giżycku, gdzie będzie również obecny tw. „Paweł”.

W czasie powyższego spotkania bp Wilczyński niewątpliwie sprecyzuje swoje stanowisko w sprawie budynku Seminarium Duchownego po rozmowie z PWRN.

Wykona kpt. Skoczek Józef.

4. Podobne zadanie otrzyma tw. „Ptak”. Spotkanie z nim odbędzie się w dniu 27.06.62 r.

Wykona por. Zglinicki Zbigniew.

Wyniki odbytych spotkań z powyższą siecią pozwolą nam na wstępne określenie zajętego stanowiska przez bp. Wilczyńskiego w sprawie budynku Seminarium Duchownego po przeprowadzonej rozmowie w PWRN w Olsztynie.

B. W wypadku zajęcia negatywnego stanowiska przez bp. Wilczyńskiego w odniesieniu do propozycji PWRN w sprawie budynku Seminarium Duchownego, zabezpieczyć dopływ informacji z przebiegu organizowanych przez Kurie następujących konferencji i rekolekcji w Seminarium Duchownym w Olsztynie w dniach od 25.06.62 r. do 14.07.62 r. i tak:

1. W dniach od 25.06.62 r. do 28.06.62 r. trwać będą w Seminarium Duchownym rekolekcje dla księży wikarych.

Przebieg tych rekolekcji zabezpieczyć przy pomocy tw. „Stanisław”.

Wykona por. Porwal Ryszard.

2. W dniach od 29.06.62 r. do 30.06.62 r. odbędzie się zjazd duchowieństwa w Olsztynie z okazji X-lecia sakry biskupiej bp. Wilczyńskiego.

Przebieg tej uroczystości zabezpieczyć przy pomocy tw. „Fidelis” i „Jan Zaremba”.

Wykona mjr Sałkowski i kpt. Skoczek.

– oficjalną część uroczystości w katedrze utrwalić na taśmie minifonowej.

Wykona kpr. Wójcik Wiesław.

3. Rekolekcje dla księży proboszczów w dniach od 2.07.62 r. do 5.07.62 r. zabezpieczyć przy pomocy „MT”, „Ptak”, „Doktor”.

Wykona por. Zglinicki i por. Porwał R.

4. Rekolekcje dla organistów w dniach od 9.07.62 r. do 14.07.62 r. zabezpieczyć przy pomocy wytypowanych jednostek tw. spośród organistów.

Wykona kpt. Licki J.

5. W dniu 28.06.62 r. odbyć spotkanie z tw. „Uczciwy” (kleryk Seminarium Duchownego) celem ustalenia aktualnej sytuacji i nastrojów panujących wśród alumnów w związku z zamierzonym przekwaterowaniem.

Na powyższych konferencjach i rekolekcjach bp Wilczyński, względnie inni kurialiści mogą wystąpić z pewnymi zaleceniami co do form i metod organizowania obrony budynku Seminarium Duchownego przed eksmisją.

C. W wypadku stwierdzenia faktów podejmowania przez Kurię Biskupią i kler dołowy prób organizowania społeczeństwa przeciwko władzy państwowej, należy uaktywnić i uczestliwić pracę z całą siecią tw spośród duchownych i osób świeckich, będących na kontakcie wszystkich jednostek operacyjnych KW MO celem przeciwdziałania.

W tym celu:

1. Grupa V-ta Wydziału III-go i powiatowe jednostki służby bezpieczeństwa posiadające na kontakcie sieć tw wywodzącą się spośród osób duchownych uaktywnią z nią pracę.

Wykona kpt. Skoczek.

2. Wydziały II-gi i III-ci Służby Bezpieczeństwa oraz Wydział Służby Kryminalnej, IV-ty i V-ty KW MO wytypują jednostki tw i po, z którymi należy utrzymywać systematyczny kontakt celem ustalania penetracji kleru i elementów klerikalnych do społeczeństwa na terenie m. Olsztyna i jątrzenia nastrojów przeciwko władzy państwowej na rzecz obrony Seminarium Duchownego.

Sprawy te omówi z naczelnikami poszczególnych Wydziałów mjr Sałkowski po uprzednio wydanej decyzji w tej sprawie przez kierownictwo tutejszej Komendy Wojewódzkiej MO.

3. Na kilka dni przed eksmisją i w samym dniu eksmisji Seminarium Duchownego z zajmowanego budynku, należy utrzymywać systematyczny kontakt z całą siecią tw i po, przez wszystkie jednostki wydziałów operacyjnych KW MO.

Wykonają naczelnicy Wydziałów Operacyjnych.

4. W okresie przed eksmisją i w samym dniu eksmisji należy utrzymywać aktywny kontakt z siecią tw i po, zatrudnionych na terenie niżej wymie-

nionych większych instytucji i zakładów pracy, celem zabezpieczenia przed ewentualnym wyprowadzeniem załogi na ulicę dla demonstracji na rzecz obrony Seminarium Duchownego.

- DOKP
- Wojewódzka Rada Narodowa i Miejska Rada Narodowa
- WZGS
- Okręgowa Dyrekcja Poczty i Telegrafu
- Węzeł PKP
- Rzeźnia Miejska
- Kortowo (zorganizowane tam obozy)
- Spółdzielnia Pracy im. „Nowotki”
- OPZB

W tym celu grupa VI-ta Wydz. III-go wspólnie z Wydziałem IV-tym KW MO opracują odpowiedni plan zabezpieczenia tych obiektów.

II. Równoległe z pracą operacyjną należy uaktywnić pracę pomocniczych jednostek operacyjnych.

1. Wydział „T”.

– Po przeprowadzonej rozmowie z bp. Wilczyńskim w PWRN należy przez okres kilku dni (w zależności od zajętego przez niego stanowiska) wprowadzić przez całą dobę dyżury w Wydz. „T”, celem ustalania zamierzeń Kurii.

O treści ważniejszych informacji z miejsca sygnalizować kierownictwo Wydziału III-go.

Wykona naczelnik Wydziału „T”.

– Podobnie wprowadzić przez całą dobę dyżury w Wydziale „T” na kilka dni przed eksmisją i w dniu eksmisji Seminarium Duchownego w budynku przy ul. Mariańskiej nr 3.

Wykona naczelnik Wydziału „T”

– Uruchomić eksploatację „PP” u figuranta krypt. „Architekt”.

Wymieniony jest zaufaną osobą biskupów olsztyńskich i w jego pomieszczeniu mogą mieć miejsce rozmowy na temat stanowiska bp. Wilczyńskiego w sprawie budynku Seminarium Duchownego.

Wykona naczelnik Wydziału „T”.

2. Począwszy od dnia 27.06.62 r. aż do przeprowadzenia eksmisji Wydział „W” uaktywni pracę, podejmując w szerszym zakresie jak dotychczas materiał wrywkowy, a w szczególności dot. Kurii i Seminarium Duchownego.

O ważniejszych materiałach związanych ze sprawą budynku Seminarium Duchownego sygnalizować z miejsca kierownictwo Wydziału III-go.

Wykona naczelnik Wydziału „W”.

3. Naczelnik Wydziału „B” zorganizuje zakryty punkt w obrębie Seminarium Duchownego, z którego można by obserwować ruchy i przygotowania ze strony osób tam zamieszkałych.

– niezależnie do tego, w okresie przed eksmisją zostaną skierowane w odpowiednie dni na teren Seminarium Duchownego takie jednostki tw. jak

”MT”, „Ptak” i „Stanisław” – celem ustalania aktualnej sytuacji i nastrojów wśród alumnów i ewentualnie czynionych przygotowań do przeciwstawienia się zarządzeniom władz w odniesieniu do eksmisji.

III. Omówić z zaufaną osobą z kierownictwa Zakładu Sieci Energetycznych sposób wyłączenia dopływu prądu z sieci, na terenie których znajdują się kościoły św. Jakuba, Serca Jezusowego i św. Józefa.

Dzwony w tych kościołach – wg danych tw „Fidelis” – uruchomiane są przy pomocy motorów elektrycznych.

Wyłączenie ich w dniu eksmisji z sieci dopływu prądu spowoduje unieruchomienie dzwonów, które mogą być wykorzystane do prowokacji i zaalarmowania wiernych.

Uruchomienia ich natomiast przy pomocy lin pociagowych jest niemożliwe.

Wykona mjr Draż Władysław.

Odpowiedzialnym za całość realizacji przedsięwzięć niniejszego planu czyni się zastępcę naczelnika Wydziału III-go mjr Sałkowskiego

Wyk. 3 egz. JK.
KW MO

Zca Naczelnika Wydziału III-go

w Olsztynie
mjr M. Sałkowski

Dokument nr 4

Sygn. IPN, Bi 087/227/1

„Zatwierdzam”
Komendant Milicji Obywatelskiej
Wojew. Olsztyńskiego
Ppłk Br. Moczkowski

Olsztyn, dnia ... VI 1962 r.

„Tajne”
spec. Znaczenia

Plan zabezpieczenia eksmisji Seminarium Duchownego z budynku przy ul. Mariańskiej nr 3 w Olsztynie

Z dniem 20 XI 1961 r. wygasła umowa dzierżawna, zawarta na okres 10 lat między Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Olsztynie, a Kurią Biskupią w sprawie użytkowania zespołu budynków przy ul. Mariańskiej nr 3, będących własnością MRN.

Miejscowe władze podjęły decyzję o konieczności przekwaterowania Seminarium do budynków zastępczych na terenie m. Olsztyna tj. przy ul. Jagiellońskiej 57 i Placu Bema 2.

W wyniku rozmów kierownictwa Kurii z władzami wojewódzkimi i miejskimi oraz po wymianie szeregu korespondencji nakazującej opuszczenie budynków do dnia 1 VII 1962 r. – biskup Wilczyński ustosunkował się negatywnie do zaleceń władz, podejmując szereg przedsięwzięć idących w kierunku organizowania opinii publicznej na rzecz obrony Seminarium Duchownego.

Korespondencję z władzami oraz z prymasem Wyszyńskim rozesał do wielu biskupów i posłów na Sejm oraz do dziekanów, celem zapoznania całego diecezjalnego duchowieństwa i wiernych.

Niezależnie od tego pozostawia na miejscu Seminarium Duchownego 2/3 całego składu alumnów oraz od 25 czerwca br. organizuje różnego rodzaju rekolekcje, narady, jak:

- 25-28 VI 62 r. rekolekcje dla księży,
- 29 VI 62 r. zjazd księży w związku z 10-leciem sakry biskupiej bp. Wilczyńskiego,
- 1-9 VII 62 r. przypuszczalnie odbywać się będą dalsze turnusy rekolekcji dla księży,
- 9-14 VII 62 r. rekolekcje dla organistów diecezji warmińskiej.

W dniu 4 VI 1962 r. na polecenie Zespołu Kierowniczego KW PZPR w Olsztynie postanowiono skonsultować z władzami centralnymi następujące rozwiązania przekwaterowania:

Wariant I

Zlokalizować Seminarium Duchowne w budynkach przy ul. Jagiellońskiej 57 i przy Pl. Bema nr 2 (parter)

Wariant II

Zlokalizować Seminarium w budynku przy Pl. Bema nr 2 (cały blok)

Wariant III

W przypadku nie wyrażenia zgody przez Kurię na dobrowolne opuszczenie budynku przy ul. Mariańskiej nr 3 i przeniesienia Seminarium do wskazanych pomieszczeń wg wariantu I lub II, nie przydzielać żadnego z pomieszczeń a tylko dać pomieszczenia zastępcze na mieszkania profesorom i personelowi pomocniczemu, zamieszkałemu w budynku przy ul. Mariańskiej nr 3. W tym wypadku eksmitować Seminarium wraz z alumnami i nieruchomościami poza teren miasta.

W dniu 27 VI 1962 r. w wyniku rozmowy przewodniczącego PWRN z bp. Wilczyńskim wyraził on wstępną zgodę na dobrowolne opuszczenie dotychczas zajmowanych budynków i przeniesienie Seminarium do budynku przy Pl. Bema nr 2. Jednak bp Wilczyński uwarunkował udzielenie ostatecznej odpowiedzi w dniu 30 VI 1962 r. po uprzednim sprawdzeniu proponowanych przez władze pomieszczeń.

W celu zabezpieczenia dokonania eksmisji planuje się następujące przedsięwzięcia:

- W dniu 30 VI 1962 r. oraz w dniach następnych odbyć spotkania z siecią tw, celem ustalenia postawy bp. Wilczyńskiego i zamiarów w tej sprawie.

Plan realizacji tego zadania został opracowany oddzielnie z uwzględnieniem wykorzystania możliwości Wydziału „T”.

– Na kilka dni przed planowanym przekwaterowaniem Seminarium Duchownego i w dniu eksmisji utrzymać systematyczny kontakt z całą siecią tw spośród duchownych Kościoła katolickiego, celem ustalenia planów i przygotowań ze strony Kurii Biskupiej dla obrony budynku Seminarium Duchownego.

– Wykorzystać do tego celu pełne możliwości Wydziału „T”.

– Podobnie w tym samym okresie cały aparat operacyjny Służby Bezpieczeństwa i MO utrzyma systematyczny kontakt z siecią tw i pomocą obywatelską celem sondowania nastrojów w społeczeństwie m. Olsztyna dla ustalenia ewentualnych przygotowań ze strony Kurii i Kleru do podburzania i wykorzystania społeczeństwa do obrony Seminarium Duchownego.

– W wypadku ustalenia takich przygotowań, przystąpić niezwłocznie do przeciwdziałania drogą rozmów profilaktycznych i innych środków operacyjnych.

W trakcie pracy z tw i po należy zwrócić uwagę, aby z naszej strony nie spowodować niepotrzebnych nastrojów w tej sprawie.

Należy tylko wyłącznie sondować nastroje w społeczeństwie dla zorientowania się, czy kler nie czyni przygotowań wśród społeczeństwa do podburzania i wyprowadzania na miasto „do obrony” Seminarium Duchownego.

I. Całością zabezpieczenia kierował będzie Sztab Dowodzenia KW MO. Do Sztabu Dowodzenia KW MO dokooptuje się:

- ppłk M. Targielskiego n-ka Wydz. III-go,
- mjr M. Sałkowskiego z-ce n-ka Wydz. III-go,
- kpt. K. Zielińskiego k-nta Miasta MO,
- kpt. St. Żołnowskiego z-cę n-ka Wydz. Sł. Zewnętrznych,
- kpt. St. Kondrat z-cę n-ka Wydziału Dochodzeniowego.

II. Sposób zabezpieczenia dobrowolnego opuszczenia budynku przy ul. Mariańskiej nr 3 i zajęcia budynku przy Pl. Bema nr 2

Mimo wyrażenia zgody bp Wilczyńskiego na dobrowolne opuszczenie budynków przy ul. Mariańskiej nr 3, należy liczyć się z ewentualnymi prowokacjami i zorganizowanymi wystąpieniami na terenie m. Olsztyna w czasie trwania przekwaterowania Seminarium.

W celu zapewnienia dopływu informacji o ewentualnych przygotowaniach do prowokacji, stosowania ciągłej obserwacji i utrzymania należytego porządku na terenie miasta – planuje się:

A. Zabezpieczenie rejonu nr 1, tj. ulic bezpośrednio przylegających do Seminarium.

1. Ulice: część Niepodległości, Wiejska i Mariańska patrolowane będą przez 3 pracowników operacyjnych po cywilnemu pod d-ctwem ... , któremu przydziela się następujących pracowników operacyjnych:

1. ...
2. ...
3. ...

Dowódca łączności utrzymuje ze Sztabem Dowodzenia KW MO za pomocą nieoznakowanego radiowozu, któremu SD wyznacza się na ul. Wiejskiej w pobliżu ul. Niepodległości.

Zadaniem pracowników operacyjnych jest:

- stosowanie obserwacji stałej na wyznaczonych ulicach, zbieranie informacji o wypowiedziach i nastrojach wśród przebywających tam ludzi,
- w wypadku grupowania się osób, usłyszenia lub uzyskania wypowiedzi świadczących o przygotowaniach do prowokacji, natychmiast informacje te przekazywać do Sztabu KW MO.

2. Na ul. Niepodległości na odcinku od Pl. Roosevelta do wlotu ul. Kościuszki, służbę pełnić będzie patrol milicyjna dwuosobowa [sic!]. Zadaniem tej patroli będzie:

- patrolowanie wyznaczonego odcinka wykonując ogólnomilicyjne zadania,
- na żądanie pracowników operacyjnych, udzielają im określonej przez nich pomocy (legitymowanie, zatrzymywanie, itp.).

Funkcjonariusze pełniący służbę patrolową łączność utrzymują ze stanowiskiem dowodzenia KW MO za pomocą kaset telefonicznych zainstalowanych przy ul. Marchlewskiego i Kościuszki – róg Niepodległości.

B. Zabezpieczenie rejonu II stanowiącego odcinek ul. Kościuszki do ul. Kętrzyńskiego

1. Ulica Kościuszki do ul. Kętrzyńskiego patrolowana będzie przez 4 pracowników operacyjnych po cywilnemu pod d-ctwem ..., któremu przydziela się następujących pracowników operacyjnych:

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...

Dowódca będzie utrzymywał łączność ze Sztabem Dowodzenia KW MO za pomocą nieoznakowanego radiowozu, któremu SD wyznacza się na parkingu przed hotelem „Warmińskim”.

Zadaniem pracowników operacyjnych będzie przekazywanie wszelkich informacji i spostrzeżeń dotyczących przenoszonego Seminarium.

2. Na trasie tego rejonu pełnić będzie służbę dwuosobowa patrol ruchu drogowego na motocyklu.

Zadaniem tego patrolu jest:

- utrzymywanie porządku w ruchu kołowym,
- w wypadku spostrzeżeń o grupowaniu się osób natychmiast melduje na stanowisko dowodzenia KW MO za pomocą telefonu z kaset milicyjnych.

C. Zabezpieczenie rejonu III stanowiącego Pl. Bema i odcinek ul. Kętrzyńskiego do Kościuszki.

1. Plac Bema i odcinek ul. Kętrzyńskiego patrolowany będzie przez 4 pracowników operacyjnych po cywilnemu pod d-ctwem ..., któremu przydziała się następujących pracowników:

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...

Dowódca będzie utrzymywał łączność ze Sztabem Dowodzenia KW MO za pomocą nieoznakowego radiowozu, któremu SD wyznacza się na zapleczu ul. Kętrzyńskiego. Zadaniem pracowników operacyjnych jest:

- stosowanie obserwacji na wyznaczonych przez dowódcę odcinkach,
- zbieranie informacji o nastrojach i zamierzeniach społeczeństwa w rejonie patrolowania, przekazując je natychmiast dowódcy.

2. Ponieważ w rejonie tym jest nasilony ruch pieszy ze względu na zamknięcie ulicy Partyzantów w kierunku dworca PKP, wyznacza się dwuosobową patrol milicyjną z zadaniem utrzymania porządku. Funkcjonariusze ci łączność utrzymują za pomocą kasety telefonicznej, ze stanowiskiem dowodzenia KW MO.

Dyżurny Miasta wszystkie utrzymywane informacje z terenu miasta dotyczące przekwaterowywanego Seminarium, przekazuje natychmiast telefonicznie do Sztabu Dowodzenia KW MO.

D. Zabezpieczenie terenu miasta w czasie trwania przenoszenia Seminarium

1. W czasie trwania przenoszenia Seminarium do budynku przy Pl. Bema nr 2, służbę dzielnicowych dostosować w ten sposób, aby pełnili ją na swych dzielnicach i w godzinach dziennych. Oprócz wykonywania zadań ogólnomilicyjnych, dzielnicowi będą zbierać informacje o nastrojach i sytuacji wśród społeczeństwa. Wszelkie informacje i spostrzeżenia dzielnicowi przekazują telefonicznie na stanowisko dowodzenia KW MO.

2. Na terenie miasta dostosować służbę pracowników operacyjnych do takich miejsc, jak: Dworzec Główny PKP, Dworzec Zachodni PKP, Dworzec PKS, Stare Miasto, Pl. Świerczewskiego, Pl. Wolności, w pobliżu kościołów, przy ul. Kopernika, Stare Miasto, Jagiellońskiej. Do miejsc tych wyznaczyć po jednym pracowniku operacyjnym.

Zadaniem pracowników operacyjnych jest:

- stosowanie obserwacji w rejonie w/w miejsc i obiektów, ze zwróceniem szczególnej uwagi na grupowanie się ludzi i zbieranie informacji o wypowiedziach związanych z przekwaterowywaniem Seminarium,

- wszelkie informacje przekazywane będą telefonicznie na stanowisko dowodzenia KW MO,

- wszelkie informacje przekazywane będą telefonicznie na stanowisko dowodzenia KW MO.

Za koordynację służby operacyjnej na terenie miasta odpowiedzialny jest naczelnik Wydziału Służby Kryminalnej kpt. J. Juniec.

Za koordynowanie służby mundurowej na terenie miasta odpowiedzialny jest komendant Komendy Miejskiej MO kpt. K. Zieliński.

W wypadku zaistnienia jakichkolwiek wystąpień, aby skutecznie i natychmiast można było podjąć niezbędne działania, utrzymać obwody:

a) w sile 80 funkcjonariuszy ZOMO, którzy w pogotowiu przebywać będą w siedzibie ZOMO,

b) w sile 100 funkcjonariuszy MO, którzy w pogotowiu przebywać będą w jednostce KBW Olsztyn. Obwód ten wyposażony będzie w 2 armatki wodne.

Łączność z obwodem stacjonującym w KBW utrzymywana będzie przez Sztab Dowodzenia KW drogą radiową. Natomiast z odwodem KW MO łączność utrzymywana będzie za pomocą telefonów wewnętrznych.

4. Jeśli zajdzie konieczność wprowadzenia w/w odwodów do działań, natychmiast zażądać pomocy z KG MO.

5. Użyte siły i środki

a) osobowe:

- funkcjonariuszy mundurowych – 28
- pracowników operacyjnych – 22

b) środki:

- radiostacje – 3
- armatki wodne – 2

c) środki lokomocyjne:

- samochody osobowe – 3
- motocykle – 1

d) odwody – 180

Razem funkcjonariuszy mundurowych – 208.

Zapotrzebowanie sił i środków z KG MO:

- funkcjonariuszy mundurowych – 100
- armatek wodnych – 2

III. Sposób zabezpieczenia eksmisji w wypadku odmowy dobrowolnego opuszczenia budynków i stawiania oporu przez alumnów i personel Seminarium

Z posiadanych danych operacyjnych wynika, że Kuria Biskupia wraz z biskupem Wilczyńskim zajmowanego budynku przy ul. Mariańskiej nr 3 dobrowolnie nie opuszczają. Wobec tego należy podjąć jak najbardziej skuteczne przedsięwzięcia, aby doprowadzić do końca i niedopuszczyć do jakichkolwiek prowokacji ze strony kleru.

A. Rejon I stanowi teren, na którym rozmieszczono następujące siły i środki:

1. Teren należący do Seminarium (ogród i dziedziniec) jest ogrodzony. W celu niedopuszczenia do przedostania się publiczności z zewnątrz na teren Seminarium, zabezpieczyć ogrodzenie od wewnątrz funkcjonariuszami MO

w sile 1+30 pod dowództwem ... .

2. Wyznaczyć grupę 1+30 funkcjonariuszy mundurowych pod dowództwem ..., których zadaniem będzie udzielenie pomocy w przymusowym eksmitowaniu alumnów i personelu Seminarium, przez grupę ludzi do tego wyznaczoną.

D-cy obydwu w/w grup utrzymują łączność z d-cą Rejonu I-go za pomocą radiowozu znajdującego się na dziedzińcu Seminarium.

3. W celu niedopuszczenia do zgrupowania się ludności w rejonie działania, zorganizować zapory w następujących miejscach:

a) na ul. Niepodległości przed mostem na Łynie w sile 1+10 funkcjonariuszy MO pod dowództwem ... .

b) zamknięcie wlotu ul. Mariańskiej z ul. Niepodległości w sile 1+5 funkcjonariuszy MO pod dowództwem ... .

c) zamknięcie wlotu ul. Wiejskiej z ul. Niepodległości w sile 1+5 funkcjonariuszy MO pod dowództwem ... .

d) zamknięcie ul. Osińskiego na wysokości styku ul. Barczewskiego w sile 1+5 pod dowództwem ... .

e) zamknięcie wlotu ul. Orkana od ul. Warszawskiej w sile 1+8 funkcjonariuszy MO pod dowództwem ... .

f) zamknięcie wylotu ul. Mochackiego od strony ul. Warszawskiej w sile 1+12 funkcjonariuszy pod d-ctwem ... .

g) zamknięcie ul. Pieniężnego i Staszycy na wysokości Gazowni Miejskiej w sile 1+12 funkcjonariuszy pod d-ctwem ... .

Dowódcy poszczególnych grup wyposażeni będą w radiostacje P-12. Łączność utrzymywać będą z d-cą Rejonu I-go.

4. W rejonie działania uruchomić 4-osobowe patrole na ulicach: Niepodległości od mostu na rzece Łyna do Pl. Roosevelta.

D-ca patrolu ... Szrajbera do mostu na rzece Łyna

D-ca patrolu ... Knosały do mostu na rzece Łyna

D-ca patrolu ...

Dowódcy patroli podlegają bezpośrednio dowódcy Rejonu I-go.

Do zadań poszczególnych patroli należy niedopuszczenie do grupowania się ludzi w rejonie działania.

– ujawnione wypadki grupowania się ludzi więcej jak 3 osoby, rozprasać przez wzywanie do rozejścia się.

5. Teren przyległy do rejonu działania od strony zachodniej (pola) zabezpieczyć przez 2 patrole po 3 funkcjonariuszy mundurowych, zadaniem których będzie niedopuszczenie do przedostania się jakichkolwiek osób w terenie działania. Dowódcy patroli podlegają dowódcy Rejonu I-go.

6. W rejonie działania, szczególnie na ulicach Niepodległości, Knosały, Szrajbera, Pl. Roosevelta, Szpital Wojewódzki, Mariańska – wysłać pracowników operacyjnych i Wydz. „B” w sile 10-ciu pod dowództwem ... .

Zadaniem ich będzie ustalenie sytuacji w rejonach działania, zbieranie informacji o wypowiedziach i nastrojach wśród ludności, a zadaniem pracow-

nika Wydziału „B” jest dokonywanie zdjęć osób prowokujących do wystąpień.

D-ca tej grupy pracowników operacyjnych łączność będzie utrzymywał bezpośrednio z dowódcą Rejonu I.

7. Do rozwiązywania sytuacji zaistniałych w rejonie I wyznaczyć odwód w sile 1+150 funkcjonariuszy MO pod dowództwem ... . Wyposażenie i uzbrojenie odvodu i grup zaporowych zgodnie z etatem na wypadek PZ i dodatkowo 2 armatki wodne, 1 więźniarkę i samochód „Gaz-69”. Dowódca odvodu łączność utrzymuje ze Sztabem Dowodzenia KW MO. Użycie odvodu do działań i kolejność wprowadzenia do akcji środków, następuje na wyraźne polecenie Sztabu Dowodzenia KW MO. Miejsce postoju odvodu jest na dziedzińcu Komendy Miejskiej Straży Pożarnej przy ul. Roosevelta.

8. Na dowódcę zabezpieczenia rejonu I-go wyznacza się kpt. Zenona Zgórskiego – Inspektora KW MO, na z-cę d-cy rejonu I-go wyznacza się kpt. A. Kaczmarka – z-cę komendanta Miejskiego MO.

Stanowisko dowodzenia d-cy rejonu I-go będzie na dziedzińcu Komendy Miejskiej Straży Pożarnej przy Pl. Roosevelta, z którego łączność utrzymywał on będzie ze Sztabem Dowodzenia KW MO za pomocą radiowym.

B. Rejon II-gi stanowi trasa przejazdu samochodów przewożących Seminarium oraz teren zabezpieczenia budynku przy Pl. Bema nr 2

1. Blok przy Pl. Bema 2, do którego przewiezieni zostaną alumni z ul. Mariańskiej zostanie zabezpieczony przez grupę funkcjonariuszy mundurowych MO w sile 1+25 pod dowództwem ... .

Zadaniem grupy jest:

- utrzymanie porządku i bezpieczeństwa w rejonie budynku,
- niedopuszczenie do grupowania się ludności z pobliżu budynku, a w wypadku grupowania się wzywać do rozejścia się,
- nie dopuszczanie do wejścia do budynku osób postronnych (osób cywilnych i duchownych nie przesiedlonych z Seminarium),
- nie wpuszczenie z budynku przekwaterowanych alumnow i innego personelu,

– d-ca grupy łączność utrzymuje z d-cą rejonu II-go za pomocą radiowozu, którego stanowisko wyznaczone jest na zapleczu budynku Pl. Bema nr 2.

Do zabezpieczenia operacyjnego budynku wyznacza się grupę pracowników operacyjnych w sile 1+10 pod dowództwem ...

Zadanie tej grupy jak w punkcie 6.

Dowódca grupy utrzymuje łączność z d-cą rejonu II-go za pomocą radiowozu będącego w dyspozycji d-cy grupy funkcjonariuszy mundurowych.

2. Ulica Kościuszki do ul. Kętrzyńskiego patrolowana będzie przez 4 pracowników operacyjnych po cywilnemu pod dowództwem ..., któremu przydziela się następujących pracowników operacyjnych:

1. ... .
2. ... .
3. ... .
4. ... .

Dowódca będzie utrzymywał łączność z d-cą rejonu II za pomocą nieoznakowanego radiowozu, któremu SD wyznacza się na parkingu przed hotelem „Warmińskim”.

Zadaniem pracowników operacyjnych będzie przekazywanie wszelkich informacji i spostrzeżeń dotyczących przenoszonego Seminarium.

3. Na trasie tego rejonu pełnić będzie służbę dwuosobowa patrol ruchu drogowego na motocyklu.

Zadaniem tego patrolu jest:

- utrzymanie porządku w ruchu kołowym,
- w wypadku spostrzeżeń o grupowaniu się osób, natychmiast melduje bezpośrednio na stanowisko dowodzenia d-cy rejonu II-go.

Na dowódcę rejonu II-go wyznacza się: ...

Na z-cę d-cy rejonu II-go wyznacza się: ...

Stanowisko dowodzenia d-cy rejonu II-go jest przy szkole nr 15 przy ul. Kętrzyńskiego. Utrzymuje on łączność za pomocą radiowozu ze Sztabem Dowodzenia KW MO.

C. Rejon III-ci stanowi operacyjne i profilaktyczne zabezpieczenie terenu miasta w czasie eksmisji.

1. Do operacyjnego zabezpieczenia terenu miasta wyznacza się 1+50 pracowników operacyjnych Komendy Wojewódzkiej i Miejskiej MO. Na d-cę tej grupy wyznaczony jest: ...

Zadaniem pracowników operacyjnych działających na terenie miasta jest:

- badanie sytuacji i nastrojów ludności na terenie miasta;
- zabezpieczenie dopływu informacji z terenu większych obiektów jak: DOKP, Węzeł Kolejowy, Rzeźnia Miejska, WSR, OPZB, OPBM odnośnie ewentualnego demonstracyjnego wyjścia na miasto.

W wypadku stwierdzenia takich nastrojów skierować aktyw partyjno-społeczny oraz w zależności od sytuacji funkcjonariuszy MO celem przeciwdziałania,

- w wypadku ujawnienia zgrupowań ludzi udzielić pomocy funkcjonariuszom mundurowym MO w rozpraszaniu przez użycie obeszczalających środków chemicznych (ampułki) oraz ustalenie prowokatorów i wskazywanie ich funkcjonariuszom mundurowym w celu zatrzymania.

Pracownicy operacyjni o swych spostrzeżeniach meldują d-cy grupy za pomocą telefonów miejskich na pięć wydzielonych specjalnie telefonów w KW MO. D-ca grupy utrzymuje bezpośredni kontakt z d-cą rejonu III-go.

2. Na terenie miasta Olsztyna znajdują się 3 kościoły tj. przy ul. Kopernika, Jagiellońskiej i na Starym Mieście. Ponieważ dzwony w tych kościołach mogą być wykorzystane przez kler do zaalarmowania społeczeństwa (wiernych), należy spowodować ich unieruchomienie na okres eksmisji. Dzwony w tych kościołach są uruchamiane za pomocą prądu (lin pociagowych przy dzwonach nie ma). W celu unieruchomienia ich zostanie spowodowana przerwa w dopływie prądu na tych liniach.

3. Dzielnicowi Komendy Miejskiej MO w ilości 22 służbę pełnić będą na swych dzielnicach w mundurach. Zadaniem ich jest:

- obserwacja i badanie sytuacji w rejonie dzielnicy i wśród społeczeństwa,
- zbieranie informacji o ewentualnych zgrupowaniach ludzi i przekazywanie ich za pomocą telefonów na numery telefonów specjalnie wydzielonych w KW MO.

4. Zabezpieczenie obiektów partyjno-administracyjnych na terenie m. Olsztyna:

a) gmach KW PZPR przy ul. Głowackiego

D-ca zabezpieczenia ... oraz 4-ch funkcjonariuszy mundurowych i 2-ch pracowników operacyjnych,

b) gmach Prezydium WRN przy ul. Kopernika

D-ca zabezpieczenia ... oraz 4-ch funkcjonariuszy mundurowych i 2-ch pracowników operacyjnych,

c) gmach PMRN przy ul. Wolności

D-ca zabezpieczenia ... oraz 4-ch funkcjonariuszy mundurowych i 2-ch pracowników operacyjnych,

d) gmach KM PZPR przy ul. Szrajbera

D-ca zabezpieczenia ... oraz 4-ch funkcjonariuszy mundurowych i 2-ch pracowników operacyjnych,

Zadaniem grup zabezpieczających jest:

- pracownicy operacyjni stosują obserwację w pobliżu gmachu i przekazują natychmiast informacje do KW MO za pomocą telefonów na numery 2-ch telefonów specjalnie w tym celu wydzielonych,

- zadaniem funkcjonariuszy mundurowych jest wezwanie grupujących się ludzi do natychmiastowego rozejścia się i niedopuszczenia do wdarcia się do wewnątrz gmachu do czasu przybycia posiłków.

Funkcjonariusze ci zostaną wyposażeni w obezwładniające środki chemiczne.

6. Na czas trwania przymusowej eksmisji zamknąć wszelki ruch kołowy w rejonie działania przez wystawienie 2-osobowych posterunków regulacji ruchu w następujących miejscach:

a) na rozwidleniu ulic: Niepodległości i Kościuszki,

b) na skrzyżowaniu ulic: 22 Stycznia i Pieniężnego,

c) na skrzyżowaniu ulic: Pieniężnego i Staszycy (most na Łynie),

d) na skrzyżowaniu ulic: Mochneckiego i Warszawskiej,

e) na skrzyżowaniu ulic: Barczewskiego i Warszawskiej (przy stacji benzynowej),

f) na skrzyżowaniu ulic: Orkana i Warszawskiej.

Ograniczenie ruchu w rejonie działania nie dotyczy pojazdów milicyjnych oznakowanych lub posiadających przepustki, pojazdów pogotowia ratunkowego i straży pożarnych. Za organizację i prawidłowe wykonywanie służby na w/w posterunkach regulacji ruchu odpowiedzialny jest ppor. Uściewski – kierownik Ruchu Drogowego KW MO.

Na d-cę rejonu III wyznacza się ..., na z-cę d-cy rejonu II-go wyznacza się ... .
Stanowisko dowodzenia d-cy rejonu III-go jest KW MO pokój nr ... .
Utrzymuje on łączność bezpośrednio ze Sztabem Dowodzenia KW MO (melduje ustnie).

7. W celu szybkiego i skutecznego działania przy rozpraszaniu i likwidacji ewentualnych zajęć przez zgrupowanie i zorganizowanie społeczeństwa m. Olsztyna poza odwodem, który stacjonuje w rejonie działania tj. w Komen-dzie Miejskiej Straży Pożarnych rozmieszcza się odwody:

a) w jednostce KBW odwód pod dowództwem ... w sile 150 funkcjonariuszy MO,

b) w siedzibie ZOMO przy ul. Partyzantów odwód pod d-ctwem ... w sile 150 funkcjonariuszy MO.

Odwody poza etatowym wyposażeniem i uzbrojeniem posiadać będą po jednej armatce wodnej.

Odwody te do działań wprowadzone będą na terenie m. Olsztyna lub w rejonie działania eksmisji dla wsparcia odwodu stacjonującego w Komen-dzie Miejskiej Straży Pożarnych, na polecenie Sztabu Dowodzenia KW MO.

Łączność z d-cami odwodów utrzymywana będzie za pomocą radiowozów będących w ich dyspozycji.

IV. Uwagi końcowe

1. Dla poszczególnych grup i odwodów działających w terenie opracować szczegółowe zadania i kolejność wprowadzania sił i środków do akcji.

2. Kierownik Sztabu Dowodzenia KW MO w ustalonym terminie zorgani-zuje posiedzenie Sztabu przy udziale dowódców poszczególnych pododdzia-łów i grup, na którym zapozna uczestników z planem i taktyką działania.

a) dowódcy poszczególnych pododdziałów i grup w określonym terminie przez kierownika Sztabu Dowodzenia na podstawie szczegółowych planów przeprowadzą odprawy z przydzielonymi do zabezpieczenia funkcjonariuszami MO. Przeprowadzenie odpraw nadzorowane będzie przez członków Sztabu.

3. Po zatwierdzeniu niniejszego planu zostanie opracowane:

a) dokumenty tajnego dowodzenia przez kierownika Samodzielnej Sekcji „A”.

b) schemat organizacji łączności radiowej przez naczelnika Wydziału Łączności KW MO.

4. Na okres trwania eksmisji dla jednostek terenowych MO wprowadzić stan wzmożonej czujności. Natomiast dla KW MO, KM MO i ZOMO wprowadzić stan ostrego pogotowia.

V. Użyte siły i środki do działań:

1. Osobowe

a) funkcjonariusze mundurowi

– dowódcy – 24

– milicjanci – 650

Razem – 674

- b) pracownicy operacyjni
  - dowódcy – 5
  - pracownicy – 82
  - Razem – 87
- Razem użytych wszystkich funkcjonariuszy 761.
- 2. Środki łączności
  - radiowozy – 6
  - radiotelefony P-12 – 7
  - Razem – 13
- 3. Środki transportowe
  - armatki wodne – 4
  - samochody ciężarowe – 6
  - samochody osobowe „Gaz-69” – 5
- 4. Własne siły i środki
  - a) funkcjonariuszy mundurowych – 80 z ZOMO
  - b) pracownicy operacyjni – 123
  - c) środki łączności
    - radiowozy – 6
    - radiotelefony – 7
  - d) środki transportowe
    - samochody ciężarowe – 6
    - samochody osobowe „Gaz-69” – 5
- 5. Zapotrzebować z KG MO
  - a) siły – 594 funkcjonariuszy mundurowych MO
  - b) środki – 4 armatki wodne.

Kierownik Sztabu Dowodzenia
KW MO w Olsztynie
(ppłk St. Rudnicki)